

KNOWLEDGE
@WORK

Zintegrowany
model kształcenia
przez całe życie
na uczelniach wyższych

Ogólnopolskie badania ankietowe słuchaczy studiów podyplomowych

Raport

Szczecin, czerwiec 2013

Jarosław Poteralski

Zachodniopomorska
Szkoła Biznesu
w Szczecinie

Zachodniopomorska Szkoła Biznesu

Biuro Projektu:

ul. Żołnierska 53, 71-210 Szczecin

tel. +48 91/ 814 94 57

e-mail: KnowledgeatWork@zpsb.pl

www.KnowledgeatWork.pl

Jarosław Poteralski

Ogólnopolskie badania ankietowe słuchaczy studiów podyplomowych

Zawartość

Wprowadzenie	3
1. Założenia wprowadzające	4
2. Metodologia badania	14
2.1. Cel oraz założenia badania	14
2.2. Problemy i hipotezy badawcze	16
2.3. Realizacja badania	19
2.4. Charakterystyka badanej próby	20
3. Analiza statystyczna wyników badania oraz ich interpretacja	26
3.1. Czynniki wpływające na ocenę studiów podyplomowych	26
3.2. Miejsce uczelni wyższych oraz studiów podyplomowych w kształceniu przez całe życie	48
3.3. Nowoczesny model kształcenia przez całe życie	54
4. Weryfikacja hipotez badawczych	64
Podsumowanie i rekomendacje	72
Spis tabel	76
Spis wykresów	77
Załącznik nr 1 Kwestionariusz ankietowy	78

Człowiek - najlepsza inwestycja

Projekt współfinansowany ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego

Wprowadzenie

Niniejszy dokument stanowi raport z ogólnopolskiego badania realizowanego przez Zachodniopomorską Szkołę Biznesu w Szczecinie w ramach projektu pt. **„Knowledge@Work-zintegrowany model kształcenia przez całe życie na uczelniach wyższych”**. Projekt jest współfinansowany ze środków Europejskiego Funduszu Społecznego w ramach Programu Operacyjnego Kapitał Ludzki:

Priorytet IV: **Szkolnictwo wyższe i nauka**

Działanie 4.1.: **Wzmocnienie i rozwój potencjału dydaktycznego uczelni oraz zwiększenie liczby absolwentów kierunków o kluczowym znaczeniu dla gospodarki opartej na wiedzy**

Poddziałanie 4.1.1.: **Wzmocnienie potencjału dydaktycznego uczelni**

Badanie, którego wyniki są przedmiotem niniejszego raportu, jest jednym z trzech ogólnopolskich badań, przewidzianych do realizacji w ramach projektu **„Knowledge@Work-zintegrowany model kształcenia przez całe życie na uczelniach wyższych”**.

Podstawowym celem całego procesu badawczego jest diagnoza jakości kształcenia oraz oferty edukacyjnej szkół wyższych na poziomie studiów podyplomowych, a także określenie miejsca studiów podyplomowych w koncepcji kształcenia przez całe życie (lifelong learning). Wyniki badania mają posłużyć do stworzenia nowoczesnego modelu studiów podyplomowych, uwzględniającego zarówno potrzeby słuchaczy, jak również najnowsze wytyczne związane z realizacją koncepcji gospodarki opartej na wiedzy. Celem nadrzędnym projektu **„Knowledge@Work - zintegrowany model kształcenia przez całe życie na uczelniach wyższych”** jest bowiem wzmocnienie potencjału dydaktycznego polskich uczelni poprzez opracowanie i wdrożenie zintegrowanego modelu LLL (lifelong learning) **Knowledge@Work**.

W trakcie realizacji projektu przewidziano badania zarówno wśród słuchaczy studiów podyplomowych, jak również kierowników studiów i wykładowców. Niniejszy raport przedstawia wyniki badania zrealizowanego w pierwszej z wymienionych grup.

1. Założenia wprowadzające

Współczesna, dynamicznie zmieniająca się gospodarka, gdzie rozwojowi nowych technologii, towarzyszy wzrost mobilności pracy oraz starzenie się społeczeństw, stawia przed modelami kariery zawodowej szereg wyzwań oraz przyczynia się do ich reorientacji. Charakterystycznymi trendami w tym obszarze są:

- rosnąca rola wiedzy, wzrost znaczenia kompetencji i kwalifikacji,
- konieczność uczenia się w różnych miejscach i formach oraz przez całe życie (LLL),
- nowy model kariery – zdolność adaptacji do szybkich zmian oraz udział w kreowaniu zmian.

W tym kontekście pojawia się potrzeba różnicowania dróg kariery edukacyjnej, poprzez organizowanie kształcenia pod indywidualne potrzeby osób i umożliwianie wyboru wielu miejsc i form kształcenia. Próbą zdynamizowania rozwoju gospodarczego państw UE poprzez sprostanie wyzwaniom edukacyjnym jest ustanowienie europejskiego obszaru LLL¹. Europejski obszar LLL wyznacza kilka podstawowych zasad:

- postawienie osoby uczącej się w centrum polityki, zindywidualizowanie kształcenia i szkolenia,
- obejmowanie polityką LLL wszystkich osób w każdym wieku;
- docenianie różnych form uczenia się (nie tylko uczenia się formalnego, ale także pozaformalnego i nieformalnego),
- potwierdzanie kompetencji (nadawanie kwalifikacji) niezależnie od miejsca, sposobu i czasu uczenia się,
- ułatwianie dostępu do nowych ścieżek kariery,
- rozwijanie partnerstwa na rzecz LLL,
- skuteczne inwestowanie w uczenie się.

¹ *Perspektywa uczenia się przez całe życie* (projekt), Międzyresortowy Zespół ds. uczenia się przez całe życie, MEN, Warszawa 2011, s. 3

Wdrażanie powyższych zasad polityki LLL uznane zostało za najważniejszy cel strategiczny współpracy europejskiej w dziedzinie kształcenia i szkolenia do roku 2020. Najważniejszym zaś instrumentem służącym realizacji polityki LLL są Europejskie Ramy Kwalifikacji, które mają umożliwić porównywalność kwalifikacji zdobywanych w różnych sektorach i krajach UE.

W Polsce, tak jak w większości państw UE, podjęto decyzję o opracowaniu i wdrożeniu Krajowych Ram Kwalifikacji. Jednakże, nie wypracowano jeszcze kompleksowej i spójnej polityki na rzecz uczenia się przez całe życie², w tym uwzględniającej możliwości i zadania uczelni wyższych w tym zakresie³.

Uczenie się w Polsce, postrzegane według standardów nowej polityki LLL, w niektórych zakresach lokuje nasz kraj na wysokiej pozycji wśród krajów UE i OECD. Wysoka ocena dotyczy głównie wybranych zakresów związanych z edukacją formalną, obejmującą dzieci i młodzież pomiędzy 6 a 24 rokiem życia. Jednocześnie badania ukazują niską pozycję Polski w europejskim obszarze uczenia się przez całe życie⁴. Wśród najstąbiej rozwiniętych zakresów uczenia się identyfikowane są takie wyzwania, które wymagają reakcji i większej niż dotychczas aktywności ze strony uczelni wyższych. Główne problemy związane z uczeniem się przez całe życie odnoszące się do uczelni wyższych⁵ to:

- niska jakość programów szkoleniowych i ich dostosowania do potrzeb rynku pracy;
- mała elastyczność form kształcenia, zbyt słabe powiązanie kształcenia z potrzebami gospodarki;
- niski poziom wykorzystania ICT;
- jeden z wyższych w krajach rozwiniętych procent osób w wieku 25-29 lat niezatrudnionych i nieuczestniczących w szkoleniach;

² W znowelizowanej ustawie Prawo o szkolnictwie wyższym znajduje się zapis (dość ogólny), iż jednym z obowiązków uczelni wyższych jest kształcenie ustawiczne. Należy jednak zauważyć, iż termin LLL różni się kształcenia ustawicznego, zdefiniowanego w Polsce jedynie w odniesieniu do instytucji oświaty oraz instytucji rynku pracy.

³ Obecnie, trwają prace powołanego w 2010r. Międzyresortowego Zespołu ds. uczenia się przez całe życie, w tym Krajowych Ram Kwalifikacji, nad opracowaniem dokumentu strategicznego pn. Perspektywa uczenia się przez całe życie, dotyczącego rozwiązań na rzecz rozwoju LLL w Polsce.

⁴ Perspektywa uczenia się...(projekt), op. cit. s. 37-39

⁵ Identyfikowane są m.in. przez takie wiodące instytucje i organizacje, jak: UE, OECD, Bank Światowy.

- niski poziom upowszechnienia usług doradztwa zawodowego i edukacyjnego przez całe życie;
- wysokie zróżnicowanie uczestnictwa dorosłych w LLL, w tym silnie powiązane z poziomem wykształcenia;
- niski poziom inwestowania w szkolenia zawodowe pracowników;
- brak rozwiniętego systemu walidacji kwalifikacji;
- niski poziom kompetencji kluczowych dorosłych, zwłaszcza w zakresie kompetencji informatycznych, społecznych i obywatelskich;
- niskie osiągnięcia profesjonalne dorosłych;
- niska progresja uznawania wartości świadectw na rynku pracy od poziomu świadectwa ukończenia szkoły zasadniczej do poziomu dyplomu licencjata; istotną wartość pracodawcy przypisują dopiero dyplomowi magistra.

Uczelnie wyższe stanowią jeden z najważniejszych podmiotów, realizujących ideę uczenia się przez całe życie. Odbywa się to w rozmaity sposób, między innymi poprzez ofertę studiów niestacjonarnych, przeznaczonych głównie dla osób pracujących, choć w praktyce znaczna część studentów tego rodzaju studiów nie ma stałego zatrudnienia.

Oferta edukacyjna szkół wyższych tworzona z myślą o studentach nietradycyjnych obejmuje również⁶:

- studia podyplomowe, kursy i inne formy kształcenia, umożliwiające podwyższanie kwalifikacji zawodowych osobom z wyższym wykształceniem;
- uniwersytety trzeciego wieku i uniwersytety otwarte, przeznaczone dla osób dorosłych (w różnym wieku, nie tylko „seniorów”), pragnących rozszerzyć swoją wiedzę i umiejętności w dziedzinach niezwiązanych z pracą zawodową;
- zajęcia przeznaczone dla uczniów szkół średnich, służące lepszemu przygotowaniu do podjęcia studiów i zwiększeniu motywacji do studiowania na kierunkach niecieszących się szczególnym zainteresowaniem kandydatów (studia techniczne, studia w zakresie nauk ścisłych).

⁶ A. Kraśniewski, Proces boloński to już 10 lat, Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji, Warszawa 2009, s. 88.

Spośród ww. form kształcenia największą popularnością cieszą się studia podyplomowe. Uczelnie oferują niemal 2 000 programów tego typu studiów. Liczba ich uczestników wzrosła od 1990 roku kilkukrotnie, osiągając poziom ponad 170 tysięcy⁷.

Zainteresowanie studiami podyplomowymi potwierdzają również badania przeprowadzone przez Zachodniopomorską Szkołę Biznesu w Szczecinie w latach 2009-2010, w trakcie których ponad 70% pracujących osób dorosłych z wyższym wykształceniem dostrzegło potrzebę podwyższania swoich kwalifikacji. Jak wynika z badań, 90% osób uczestniczących w studiach podyplomowych robi to z własnej woli, a nie ze względu na decyzję swojego pracodawcy. Studia podyplomowe są natomiast oceniane bardzo wysoko w kontekście ich roli w dalszym rozwoju jednostki, możliwości awansu itp.⁸

Studia podyplomowe są przykładem szybkiego dostosowania się polskich uczelni do potrzeb rynku pracy. Znaczna część programów tych studiów została opracowana z inicjatywy i we współdziałaniu z instytucjami zewnętrznymi, m.in. urzędami administracji publicznej oraz podmiotami gospodarczymi⁹.

Mimo wyższej elastyczności studiów podyplomowych niż studiów I i II stopnia jest to jednak forma kształcenia, która na rynku jest uważana za znacznie mniej elastyczną niż oferty szkoleń, oferowanych przez firmy szkoleniowe. Nowelizacja Ustawy Prawo o szkolnictwie wyższym dodatkowo wprowadziła wymóg realizacji studiów podyplomowych w wymiarze co najmniej dwóch semestrów studiów, co wydłuża proces zdobywania nowych, lub uzupełniania posiadanych już kwalifikacji oczekiwanych na rynku pracy.

Uczelnie z reguły nie prowadzą selekcji merytorycznej kandydatów na studia podyplomowe, a decydujące znaczenie ma kolejność zgłoszeń. Stąd na studia podyplomowe trafiają osoby z różnym poziomem wiedzy i umiejętności o różnych oczekiwaniach i potrzebach.

Uważa się również, że najłabszym ogniwem krajowego systemu uczenia się przez całe życie jest uznawanie (a raczej jego brak) efektów osiągniętych w wyniku kształcenia realizowanego w sposób nieformalny lub pozaformalny, zwłaszcza poza systemem

⁷ Ibidem, s. 88.

⁸ Próba wynosiła 560 osób pracujących z terenu Polski Północno-Zachodniej.

⁹ A. Kraśniewski, Proces boloński..., op. cit., s. 88-89.

szkolnictwa wyższego. Obowiązujące regulacje prawne umożliwiają uznawanie jedynie udokumentowanych efektów kształcenia w zakresie języków obcych oraz technologii informacyjnych¹⁰.

W myśl nowego modelu LLL bezwzględną koniecznością jest reorientacja systemu kształcenia i szkoleń. Warunkiem powinno być tutaj uznanie, że głównym miejscem zorganizowanego uczenia się dorosłych nie jest już wyłącznie szkoła lub podobna instytucja, ale również środowisko pracy i zaangażowania społecznego. Wzrost znaczenia wiedzy dla zrównoważonego rozwoju gospodarki i społeczeństwa sprawia, że wartość efektów uczenia się uzyskanych poza systemem edukacji formalnej stale rośnie. Systemy kształcenia i szkolenia powinny reorientować się na ściślejszą współpracę ze środowiskiem pracy oraz w większym stopniu uwzględniać rolę uczenia się innego niż formalne. Wymaga to uznawania uczenia się pozaformalnego i nieformalnego jako równorzędnych form uczenia się i zdobywania kwalifikacji, w tym rozwijania systemu identyfikacji, oceny i uznawania efektów uczenia się innego niż formalne¹¹.

Uczelnie, które powinny być ośrodkami kreującymi potrzebę LLL, wspomagającymi poradnictwo edukacyjne i zawodowe przez całe życie, stają się biernymi dostawcami kolejnych kierunków, wchodząc tym samym w bezpośrednią konkurencję z komercyjnymi firmami szkoleniowymi, oferującymi kursy. Starcie to często przegrywają narażając się na krytykę, iż studia podyplomowe dają tylko i wyłącznie wiedzę akademicką, która powszechnie jest rozumiana pejoratywnie jako „czysta teoria” bez praktycznego zastosowania. Kursy z kolei pozwalają na zdobycie zarówno wiedzy, jak i praktycznych umiejętności.

Osoba dorosła ucząca się stanowi główny element odniesienia dla polityki uczenia się przez całe życie (LLL). W centrum uwagi powinna znaleźć się osoba uczestnicząca w procesie kształcenia a nie podmioty, które reprezentują podaż na rynku usług edukacyjnych dla dorosłych.

Realizacja polityki uczenia się przez całe życie i jej popularyzacja wymagają także unowocześnienia formuły nauczania osób dorosłych na uczelniach wyższych. Studia

¹⁰ ibidem, s. 89.

¹¹ *Perspektywa uczenia się*, op. cit., s. 4.

podyplomowe na dzień dzisiejszy zdominowane są przez podejście szkolne, w którym edukacja osób dorosłych przypomina, pod względem wzorów organizacyjnych i dydaktyki, edukację uczniów i studentów. Natomiast modele nauczania dla tej grupy muszą być inne – przede wszystkim powinny być oparte na uznaniu zgromadzonego już doświadczenia, autonomiczności i odpowiedzialności osób dorosłych oraz na ścisłym związku uczenia się z pracą zawodową.

W perspektywie 2030 roku trzeba się liczyć z rosnącym zapotrzebowaniem na kompetencje specjalistyczne, w miarę jak polska gospodarka przesuwając się będzie w stronę sektorów o wyższej wartości dodanej. Nabierając znaczenia będą również kompetencje ogólne, takie jak umiejętność pracy zespołowej, umiejętność rozwiązywania problemów i podejmowania decyzji, czy znajomość języków obcych¹².

Kolejnym istotnym czynnikiem, który w najbliższych latach determinował będzie ofertę edukacyjną dla dorosłych, jest uwzględnienie w tej ofercie konieczności kształcenia również w zakresie tzw. kompetencji kluczowych.

Wg raportu Polskiej Agencji Rozwoju Przedsiębiorczości (PARP) z 2009 roku, rozwój nowoczesnej gospodarki zmienia charakter wykształcenia i oczekiwania względem pracowników. Oprócz tradycyjnych kwalifikacji zawodowych (zwanymi twardymi) na znaczeniu zyskują ogólne umiejętności tzw. kompetencje kluczowe (społeczne), rozwijane niezależnie od rodzaju pracy, zawodu i stanowiska. Do kompetencji kluczowych zalicza się najczęściej następujące rodzaje umiejętności¹³:

- uczenia się i rozwiązywania problemów;
- myślenia – dostrzegania zależności przyczynowo- skutkowych i funkcjonalnych oraz złożoności zjawisk;
- poszukiwania, segregacji i wykorzystywania informacji z różnych źródeł;
- doskonalenia się – elastycznego reagowania na zmiany i poszukiwanie nowych rozwiązań;
- komunikowania się – korzystania z technologii, porozumiewania się w kilku językach;

¹² *Polska 2030- wyzwania rozwojowe*, Kancelaria Prezesa Rady Ministrów, Warszawa, lipiec 2009, s. 219.

¹³ K. B. Matusiak, J. Kuciński, A. Gryzik (red.), *Foresight kadr nowoczesnej gospodarki*, PARP, Warszawa 2009, s. 127-128.

- argumentowania i obrony własnego zdania;
- współpracy i porozumienia w grupie;
- działania – organizowania pracy, opanowania technik i narzędzi pracy, projektowania działań i przyjmowania odpowiedzialności za wyniki.

Z raportu PARP wynika również, że potrzebne kompetencje nowoczesnej gospodarki inaczej prezentują się w odniesieniu do kadry zarządzającej i pracowników. W tabeli nr 1 przedstawiono kompetencje, których rozwoju oczekuje się wśród kadry zarządzającej, natomiast w tabeli nr 2 – wśród pracowników¹⁴.

Tabela 1. Oczekiwane kompetencje kadry kierowniczej

L.p.	Kompetencja	Odsetek wskazań
1	Umiejętność funkcjonowania w otoczeniu międzynarodowym	93,3%
2	Praca w zespole, zarządzanie zespołami	91,1%
3	Kreatywność i przedsiębiorczość	91,1%
4	Zarządzanie wiedzą i infobrokerstwo	91,1%
5	Komunikacja interpersonalna, autoprezentacja	88,9%
6	Znajomość języków obcych	88,9%
7	Znajomość technologii informatycznych	84,4%
8	Wykorzystanie technologii mobilnych	82,2%
9	„Przekwalifikowalność” i mobilność	88,9%
10	Ochrona własności intelektualnej	77,8%
11	Ugruntowane podstawy matematyki	77,8%

Źródło: K. B. Matusiak, J. Kuciński, A. Gryzik (red.), *Foresight kadr nowoczesnej gospodarki, PARP, Warszawa 2009, s. 128.*

Jak wynika z tabeli 1, trzema najważniejszymi kompetencjami „nowoczesnej gospodarki”, których oczekuje się od kadry kierowniczej przedsiębiorstw są **umiejętność funkcjonowania w otoczeniu międzynarodowym, praca w zespole** oraz **zarządzanie zespołami**, jak również **kreatywność i przedsiębiorczość**. Listę pięciu najważniejszych kompetencji niezbędnych kierownikom i menedżerom zamykają **zarządzanie wiedzą i infobrokerstwo** oraz **komunikacja interpersonalna, autoprezentacja**.

¹⁴ K. B. Matusiak, J. Kuciński, A. Gryzik (red.), *Foresight kadr nowoczesnej...*, op. cit.

Tabela 2. Oczekiwane kompetencje pracowników

L.p.	Kompetencja	Odsetek wskazań
1	„Przekwalifikowalność” i mobilność	91,1%
2	Znajomość technologii informatycznych	82,2%
3	Znajomość języków obcych	80,0%
4	Umiejętność funkcjonowania w otoczeniu międzynarodowym	73,3%
5	Wykorzystanie technologii mobilnych	71,1%
6	Komunikacja interpersonalna, autoprezentacja	71,1%
7	Praca w zespole, zarządzanie zespołami	71,1%
8	Kreatywność i przedsiębiorczość	68,9%
9	Ugruntowane podstawy matematyki	62,2%
10	Zarządzanie wiedzą i infobrokerstwo	57,8%
11	Ochrona własności intelektualnej	55,6%

Źródło: K. B. Matusiak, J. Kuciński, A. Gryzik (red.), *Foresight kadr ...*, op. cit., s. 128.

Oczekiwania wobec ogółu pracowników, kształtują się nieco inaczej, niż miało to miejsce w przypadku kadry kierowniczej. Choć lista wszystkich kompetencji kluczowych w obu przypadkach zawiera te same elementy, to jednak różnią się ich pozycje w rankingu. Najważniejszą kompetencją kluczową pracowników, zdaniem ekspertów, jest „przekwalifikowalność” i mobilność. Na drugiej pozycji znalazła się znajomość technologii informatycznych, na trzeciej zaś znajomość języków obcych. Listę pierwszych pięciu najważniejszych kompetencji kluczowych pracowników zamykają **umiejętność funkcjonowania w otoczeniu międzynarodowym** oraz **wykorzystanie technologii mobilnych**. Jak widać tylko jedna kompetencja znalazła się w pierwszej piątce zarówno w grupie kierowniczej, jak i ogółu pracowników. Była nią **umiejętność funkcjonowania w otoczeniu międzynarodowym**.

Nowoczesny pracownik niezależnie od profilu kształcenia musi dysponować zestawem „umiejętności miękkich”, bez których utrzymanie pracy będzie niezwykle trudne. Eksperti rynku pracy podkreślają, że pracę otrzymuje się w 70% dzięki wiedzy fachowej i w 30% dzięki kompetencjom społecznym, traci się zaś w 70% z braku kompetencji społecznych i w 30% z braku kwalifikacji merytorycznych. Pracownik nowoczesnej gospodarki XXI wieku to wszechstronnie przygotowany absolwent szkoły czy uczelni, który co najmniej kilka razy w życiu zmienia zawód i będzie w stanie dostosować się do potrzeb rynku. O jego szansach na

rynku pracy decyduje elastyczność i chęć uczenia się, sprawne władanie wszystkimi zdobyczami technik zarządzania informacją oraz umiejętności w zakresie komunikacji międzyludzkiej i zespołowej pracy projektowej. Zachodzące w gospodarce zmiany kreują zapotrzebowania na nowe kwalifikacje i umiejętności zasobów pracy. Utrzymanie równowagi w zakresie kompetencji zawodowych na dynamicznym rynku pracy ery informacyjnej wymaga równie dynamicznych dostosowań po stronie podaży pracy¹⁵.

W kontekście wyzwań współczesnego rynku pracy, gdzie rośnie nacisk na kompetencje kluczowe, niezwykle istotna jest właściwa identyfikacja, które z obszarów kompetencyjnych są rozwinięte w stopniu wystarczającym, a które wymagają jeszcze wsparcia w procesie edukacyjnym. Skutkuje to potrzebą zindywidualizowania procesu kształcenia, zarówno w zakresie programu, jak i formy kształcenia dorosłych.

Żeby sprostać wymaganiom współczesnego rynku edukacyjnego dla dorosłych, uczelnie muszą charakteryzować się wysokim poziomem elastyczności. Jak się wydaje elastyczność tą może zapewnić większe wykorzystanie technologii informatycznych w procesie nauczania.

Istotnym elementem indywidualizacji kształcenia są nowe technologie. Uczelnie wyższe, oferując studia podyplomowe korzystają z nich w znikomym stopniu. Zaledwie 2% oferty studiów podyplomowych stanowią studia realizowane w drodze e-learningu, zaś w przypadku 5% studiów z towarzyszeniem wsparcia e-learningowego¹⁶.

Współcześnie na świecie popularność zyskują już rozwiązania m-learningowe, opierające się na wykorzystaniu nośników mobilnych, takich jak smartfony, tablety itp. Na popularności tej formy nauczania wskazują również badania MBM- Institut für Medien und Kompetenzforschung z 2011 roku¹⁷. Według tych badań najważniejszym trendem w kształceniu w przyszłości będzie właśnie m-learning.

W Polsce jak dotychczas nie przeprowadzono badań, które wskazywałyby na wykorzystanie m-learningu w procesie edukacyjnym. Wynika to z faktu, że m-learning ze

¹⁵ K. B. Matusiak, J. Kuciński, A. Gryzik (red.), *Foresight kadr ...*, op. cit., s. 129.

¹⁶ Na podstawie badania własnego Zachodniopomorskiej Szkoły Biznesu w Szczecinie, realizowanego w 2012 roku na próbie oferty 500 studiów podyplomowych w całej Polsce.

¹⁷ Weiterbildung und Digitales Lernen, heute und in drei Jahren. Mobile und vernetzte Szenarien, MMB-Trendmonitor, II/2011, MMB Institut für Medien und Kompetenzforschung, Essen 2011, s. 4.

względu na swoją innowacyjność, wykorzystywany jest dopiero w kilku firmach prywatnych, natomiast technologia ta nie została jeszcze zaimplementowana w kształceniu na uczelniach.

Istotnym jest fakt, że wykorzystanie różnych form nauczania na odległość pozwala na modyfikowanie programów pod kątem rzeczywistych potrzeb odbiorców. Możliwe jest to dzięki ograniczeniu bezpośredniego zaangażowania w proces edukacyjny wykładowcy/trenera oraz ciągłemu dostępowi do materiałów m- oraz e-learnigowych.

2. Metodologia badania

2.1. Cel oraz założenia badania

Zebranie i analiza danych stanowiło jedno z zadań projektu, determinujących założenia i elementy innowacyjnego modelu kształcenia podyplomowego. Założono, iż kluczowe jest poznanie uwarunkowań dotyczących przygotowania i realizacji oferty studiów podyplomowych uczelni wyższych w Polsce, oraz postrzegania tej oferty przez główne podmioty uczestniczące w procesie kształcenia. Zbierając dane na potrzeby realizacji projektu zastosowano triangulację metod badawczych. Przeprowadzono analizę danych zastanych (desk research) i zorganizowano panele ekspertów; ich celem było stymulowanie nowego spojrzenia na problem kształcenia przez całe życie na uczelniach wyższych w Polsce.¹⁸ Zrealizowano także badania pierwotne, wykorzystujące ilościowe metody zbierania danych i obejmujące swoim zasięgiem całą Polskę.

Głównym celem badań ilościowych realizowanych na potrzeby projektu **„Knowledge@Work- zintegrowany model kształcenia przez całe życie na uczelniach wyższych”** było pogłębienie wiedzy na temat jakości kształcenia oraz oferty edukacyjnej szkół wyższych na poziomie studiów podyplomowych, a także określenie miejsca studiów podyplomowych w koncepcji kształcenia przez całe życie (LLL – lifelong learning). W szczególności w badaniu zwrócono uwagę na kwestie elastyczności oferty edukacyjnej szkół wyższych, adresowanej do osób dorosłych powracających z rynku pracy. Przyjęto, iż w procesie przygotowywania i realizacji usługi edukacyjnej należy uwzględniać nie tylko oczekiwania słuchaczy i przewidywane efekty kształcenia, ale także już posiadane kompetencje słuchaczy (uzyskane dzięki kształceniu formalnemu i pozaformalnemu). W niniejszym opracowaniu, pod pojęciem elastycznej oferty rozumie się taki program kształcenia podyplomowego, który odpowiada na oczekiwania rynku pracy (pracodawców)

¹⁸ Wyniki z przeprowadzonych badań wtórnych zawarto w dwóch raportach dostępnych na stronie internetowej projektu: <http://knowledgeatwork.pl>. Są to: Realizacja koncepcji Life Long Learning (uczenie się przez całe życie) w systemie szkolnictwa wyższego w Polsce (opr. dr hab. W. Jarecki), oraz Edukacja przez całe życie na uczelniach wyższych - dobre praktyki (opr. E. Świergiel).

oraz stwarza możliwości indywidualizacji ścieżki kształcenia stosownie do potrzeb słuchaczy studiów podyplomowych.

Na etapie planowania procesu badawczego założono, że w celu uzyskania obiektywnego obrazu jakości oferty edukacyjnej polskich uczelni w zakresie studiów podyplomowych, badaniem powinni zostać objęci główni interesariusze procesu kształcenia. Stąd zostało ono zaplanowane w trzech grupach respondentów¹⁹:

1. **Słuchacze studiów podyplomowych**: zaplanowano badanie w grupie co najmniej 500 osób;
2. **Osoby prowadzące zajęcia na studiach podyplomowych (wykładowcy)**: zaplanowano badanie w grupie co najmniej 200 osób;
3. **Osoby odpowiedzialne za studia podyplomowe (kierownicy, dziekani, sekretarze)**: zaplanowano badanie w grupie co najmniej 60 osób.

Badanie słuchaczy studiów podyplomowych miało na celu poznanie: głównych motywów, jakimi kierują się osoby dorosłe decydujące się na skorzystanie z oferty edukacyjnej uczelni wyższych, opinii na temat jakości i organizacji studiów podyplomowych, oczekiwań i napotkanych trudności w kształceniu, preferowanych form kształcenia, itp.

W przypadku osób odpowiedzialnych na uczelniach wyższych za studia podyplomowe, szczególnie ważne było poznanie opinii nt. działań, jakie należy podjąć na rzecz doskonalenia prowadzonych studiów, oraz ograniczeń napotykanym w procesie ich doskonalenia.

Dopełnienie informacji uzyskanych od obu grup, stanowią poglądy i obserwacje osób prowadzących zajęcia na studiach podyplomowych. Podobnie jak w przypadku słuchaczy i kierowników studiów, osoby należące do grupy wykładowców zostały poproszone o opinię na temat jakości oferty i ewentualnych, pożądanych zmian w sposobie realizacji kształcenia.

¹⁹ Dla każdej z badanych grup przygotowano odrębny raport zawierający wyniki i wnioski z badań. Raporty dostępne na stronie internetowej projektu: <http://knowledgeatwork.pl>.

Wszystkie badane osoby zostały także poproszone o określenie preferencji, oraz potrzeb lub ograniczeń w odniesieniu do stosowania technik kształcenia na odległość (e-learning, m-learning).

2.2. Problemy i hipotezy badawcze

Analiza dostępnych opracowań oraz wyników badań, odnoszących się do idei kształcenia przez całe życie, w szczególności do roli uczelni wyższych w tym kształceniu, umożliwiła sformułowanie podstawowych problemów oraz hipotez badawczych, zarówno dla całego badania, jak również jego etapów, realizowanych w wyróżnionych grupach.

Główny problem badawczy dla całego procesu badawczego brzmi:

Czy oferta edukacyjna uczelni wyższych w zakresie studiów podyplomowych odpowiada wymogom koncepcji kształcenia przez całe życie, opierającej się na ścisłym powiązaniu z potrzebami rynku pracy, indywidualizacji kształcenia oraz wykorzystaniu technologii informatycznych?

W oparciu o powyższe pytanie sformułowano **główną hipotezę badawczą dla całego procesu badawczego:**

HG: Oferta edukacyjna uczelni wyższych w zakresie studiów podyplomowych w niewystarczającym stopniu odpowiada wymogom koncepcji kształcenia przez całe życie, głównie ze względu na niską elastyczność w zakresie reagowania na potrzeby rynku pracy, braku zindywidualizowanego podejścia do słuchaczy, jak również niskiego poziomu wykorzystania technologii informatycznych.

W dalszej kolejności sformułowano również **główny problem badawczy w odniesieniu do badanej grupy**, a mianowicie słuchaczy studiów podyplomowych. Sprowadza się on do pytania: Jak słuchacze studiów podyplomowych oceniają jakość kształcenia uczelni wyższych na poziomie studiów podyplomowych, jakie są ich najważniejsze oczekiwania wobec oferty studiów podyplomowych oraz jakie dostrzegają najważniejsze trudności w studiowaniu?

Następnie sformułowano **hipotezę główną odnoszącą się do opinii słuchaczy studiów podyplomowych** na temat oferty kształcenia uczelni wyższych w zakresie studiów podyplomowych:

HG: Słuchacze studiów podyplomowych dostrzegają znaczenie studiów podyplomowych oferowanych przez uczelnie wyższe dla procesu kształcenia przez całe życie, oczekują jednakże większej elastyczności w dopasowaniu oferty do ich indywidualnych potrzeb, jak również oczekują większego zaangażowania uczelni w wykorzystywanie najnowszych technologii informatycznych w procesie kształcenia.

Głównemu problemowi badawczemu dla grupy słuchaczy studiów podyplomowych przyporządkowano problemy szczegółowe wraz z odpowiadającymi im hipotezami szczegółowymi. Zostały one przedstawione w tabeli nr 3.

Tabela 3 Problemy badawcze i hipotezy szczegółowe odnoszące się do słuchaczy studiów podyplomowych

PROBLEM BADAWCZY	HIPOTEZA
Problem 1.: Jakie znaczenie na rynku edukacyjnym dla osób dorosłych pełnią uczelnie wyższe i ich oferta studiów podyplomowych?	Hipoteza H1: Studia podyplomowe oraz uczelnie wyższe stanowią istotne ogniwo systemu kształcenia przez całe życie w Polsce.
Problem 2.: Z jakich źródeł korzystają kandydaci na studia podyplomowe, poszukujący informacji o ofercie edukacyjnej uczelni wyższych?	Hipoteza H2: Osoby poszukujące informacji o ofercie studiów podyplomowych korzystają głównie ze źródeł internetowych, rezygnując ze źródeł tradycyjnych.
Problem 3.: Jakie są główne oczekiwania słuchaczy studiów podyplomowych wobec oferty edukacyjnej uczelni wyższych w zakresie studiów podyplomowych?	Hipoteza H3: Słuchacze studiów podyplomowych ze strony uczelni wyższych oczekują głównie możliwości zdobycia aktualnej wiedzy, przy czym oferta powinna być dopasowana do indywidualnych potrzeb słuchacza, a proces kształcenia opierać się na wykorzystaniu technologii informatycznych.
Problem 4.: Jakie czynniki skłaniają osoby dorosłe do podejmowania nauki na studiach podyplomowych oferowanych przez uczelnie wyższe?	Hipoteza H4: Osoby dorosłe podejmujące naukę na studiach podyplomowych kierują się zwykle prestiżem dyplomu ukończenia studiów oraz chęcią zdobycia wiedzy w konkretnej dziedzinie.

PROBLEM BADAWCZY	HIPOTEZA
Problem 5.: Jak słuchacze studiów podyplomowych oceniają przydatność studiów w ich pracy zawodowej?	Hipoteza H5: Słuchacze studiów podyplomowych oceniają wysoko przydatność studiów podyplomowych dla ich kariery zawodowej.
Problem 6.: Które obszary organizacji i zarządzania studiami podyplomowymi oceniane są pozytywnie, a które wykazują deficyty i wymagają poprawienia?	Hipoteza H6: Uczelnie wyższe w prawidłowy sposób organizują i zarządzają tradycyjnymi procesami związanych z przebiegiem procesu kształcenia w zakresie studiów podyplomowych, deficytów należy oczekiwać w przypadku procesów wymagających podnoszenia elastyczności oferty, a tu w szczególności indywidualizacji oferty dla potrzeb słuchaczy jak również wykorzystania technologii informatycznych.
Problem 7.: Z jakimi trudnościami zetknęli się słuchacze studiów podyplomowych podczas studiowania?	Hipoteza H7: Główne trudności, z jakimi mają do czynienia słuchacze studiów podyplomowych, dotyczą głównie braku indywidualnego podejścia do studentów oraz niedopasowania treści oraz form kształcenia do jego oczekiwań.
Problem 8.: Jaka jest świadomość słuchaczy studiów podyplomowych odnośnie konieczności podnoszenia ich kluczowych kompetencji?	Hipoteza H8: Słuchacze studiów podyplomowych zbyt małe znaczenie przypisują rozwojowi kompetencji kluczowych dla swojej kariery zawodowej.
Problem 9.: Jakie znaczenie w opinii słuchaczy studiów podyplomowych mają techniki nauczania na odległość?	Hipoteza H9: Słuchacze studiów podyplomowych w zastosowaniu technik nauczania na odległość dostrzegają szansę na poprawę skuteczności procesu kształcenia jak również zwiększenie stopnia indywidualizacji oferty edukacyjnej.
Problem 10.: Jakie techniki nauczania są preferowane przez osoby dorosłe?	Hipoteza H10: Osoby dorosłe uczestniczące w procesie kształcenia przez całe życie preferują techniki aktywizujące ich do działania i samodzielnego myślenia, najmniejsze zaś znaczenie przypisują tradycyjnemu wykładowi bez interakcji z wykładowcą.

Źródło: opracowanie własne

2.3. Realizacja badania

W badaniach wykorzystano technikę wywiadu bezpośredniego skategoryzowanego. Badania prowadzono za pomocą kwestionariusza, sterującego przebiegiem rozmowy. Zawarto w nim wystandaryzowane pytania, uporządkowane w odpowiedniej kolejności, dotyczące zidentyfikowanych problemów badawczych. Ankieta w przeważającej części składała się z zamkniętej kafeterii odpowiedzi, ułatwiając analizę udzielonych przez respondentów odpowiedzi. Kwestionariusz składał się ze wstępu, którego zadaniem było dostarczenie respondentom ogólnych informacji o badaniu, oraz dwóch zasadniczych części:

- metryczki, pozwalającej zidentyfikować respondentów według cech istotnych dla badanej próby,
- pytań dotyczących doświadczeń respondentów, napotkanych barier i oraz oczekiwań w odniesieniu do oferty studiów podyplomowych.

Konstrukcja ankiet umożliwiła pozyskanie danych nie tylko ilościowych, ale także jakościowych. Dla każdej z badanych grup opracowane zostały odrębne kwestionariusze ankiet; kwestionariusz ankiety użyty w badaniu słuchaczy studiów podyplomowych zamieszczony został w załączniku 1 do niniejszego raportu.

Analiza wyników ankiet została przeprowadzona w ujęciu względnym (procentowym), to znaczy liczba poszczególnych wskazań danej odpowiedzi została odniesiona do łącznej ilości wskazań wszystkich odpowiedzi w analizowanym pytaniu.

Badanie przeprowadzono przy zastosowaniu techniki CATI (wywiad telefoniczny wspomagany komputerowo). O wyborze tej techniki przesądziły zalety tej metody, takie jak: relatywnie krótki czas badania i uzyskiwania informacji, możliwość prowadzenia badań na dużym obszarze czy też możliwość kontroli ankieterów. Napotkano jednak trudności w rynkowym pozyskaniu operatu badawczego umożliwiającego badanie reprezentatywne. Na potrzeby badania stworzono własną bazę danych, która jednak nie daje możliwości badań w pełni reprezentatywnych. W praktyce, wymagało to dotarcia do biur studiów podyplomowych uczelni wyższych rozproszonych na terenie całej Polski, oraz pozyskania

zgody osób odpowiedzialnych za te studia na przeprowadzenie wywiadu, a także udostępnienie baz słuchaczy i absolwentów studiów podyplomowych, oraz wykładowców. Mimo iż ten etap procesu badawczego sprawił największe trudności, udało się dotrzeć i przeprowadzić wywiad kwestionariuszowy z 610 słuchaczami studiów podyplomowych (założono w projekcie przeprowadzenie 500 wywiadów).

Badania na potrzeby projektu (na podstawie losowo-celowej próby respondentów) zostały przeprowadzone w okresie od 11 marca do 19 kwietnia 2013 r.

2.4. Charakterystyka badanej próby

Osoby dorosłe uczące się/powracające do nauki stanowią trudną do zdefiniowania i niejednorodną kategorię studentów uczelni wyższych. Trudno jest wskazać ogólnie przyjętą definicję „dorosłego studenta”, która identyfikowałaby tę kategorię ze względu na wiek. Z punktu widzenia prawa, większość osób podejmujących studia osiągnęła wiek dorosłości. Różnorodność form i trybów studiów oferowanych przez uczelnie (stacjonarne, niestacjonarne, wspomagane technikami kształcenia na studiach wyższych lub podyplomowych itp.) utrudnia odróżnienie młodych studentów od dorosłych powracających do nauki²⁰. W opracowaniach dotyczących problematyki kształcenia przez całe życie zaczyna dominować podejście, zgodnie z którym dorosły student to osoba starsza niż typowy uczestnik studiów wyższych, która powróciła do kształcenia formalnego po pewnym okresie przebywania poza systemem edukacji. Badania i obserwacje potwierdzają, iż taki uczestnik preferuje różnego rodzaju elastyczne programy kształcenia, takie jak nauka w niepełnym wymiarze godzin, bądź kursy nauczania otwartego, e-nauczania lub kształcenia na odległość²¹.

Znaczące zróżnicowanie dorosłych studentów pod względem typowych cech demograficznych potwierdzają charakterystyki odnoszące się do badanych respondentów.

²⁰ *Dorośli w systemie edukacji formalnej: polityka i praktyka w Europie*, Komisja Europejska - Eurydice, FRSE, Warszawa 2012, s. 43

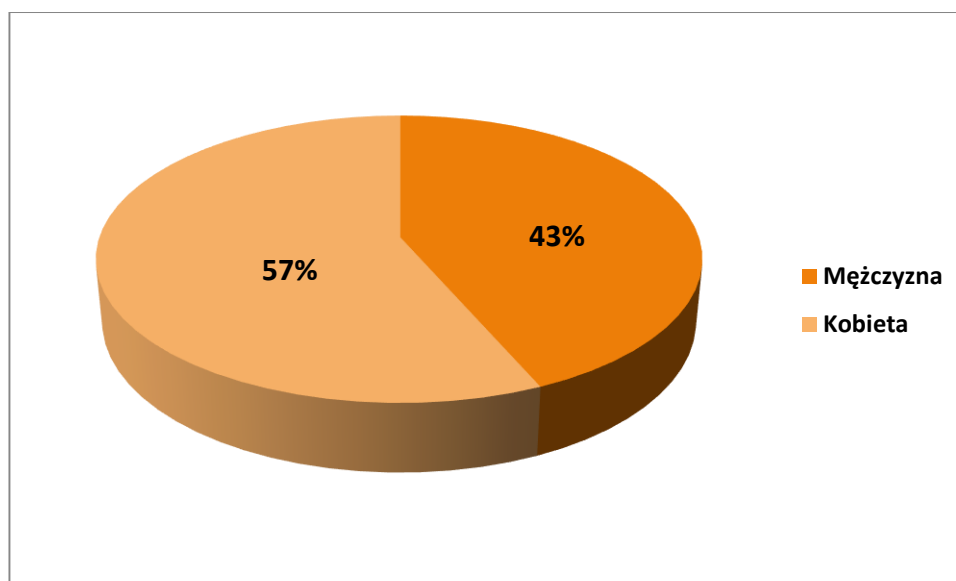
²¹ *Szkolnictwo wyższe w Europie 2010*, Eurydice, seria Focus, 2010, s. 16

W badaniu ankietowym dotyczącym kształcenia osób dorosłych uczestniczyło 610 osób, będących słuchaczami studiów podyplomowych. Zbiorowość słuchaczy studiów podyplomowych, uczestniczących w badaniu ankietowym charakteryzowały cechy wymienione w metryczce, które były istotne ze względu na cel badania. Należały do nich w szczególności:

- płeć respondenta;
- wiek respondenta;
- profil ukończonych studiów wyższych;
- status na rynku pracy,
- rodzaj wykonywanej pracy.

Na wykresie nr 1 przedstawiono, jak kształtowała się struktura uczestników badania według płci.

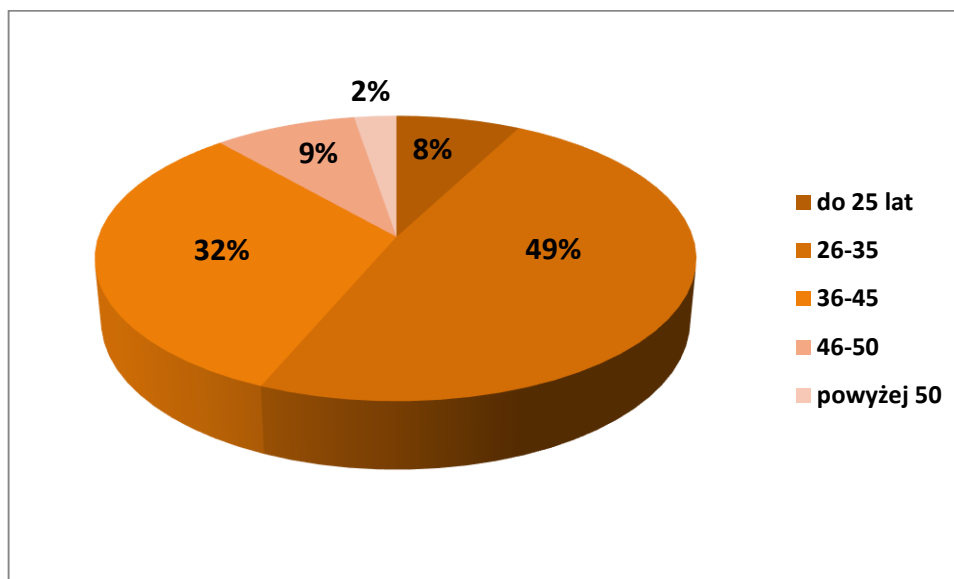
Wykres 1. Struktura badanych według płci

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

W badaniu ankietowym uczestniczyło 265 mężczyzn oraz 345 kobiet. Mężczyźni stanowili zatem 43% respondentów, kobiety natomiast 57%.

Wykres 2. Struktura badanych według wieku

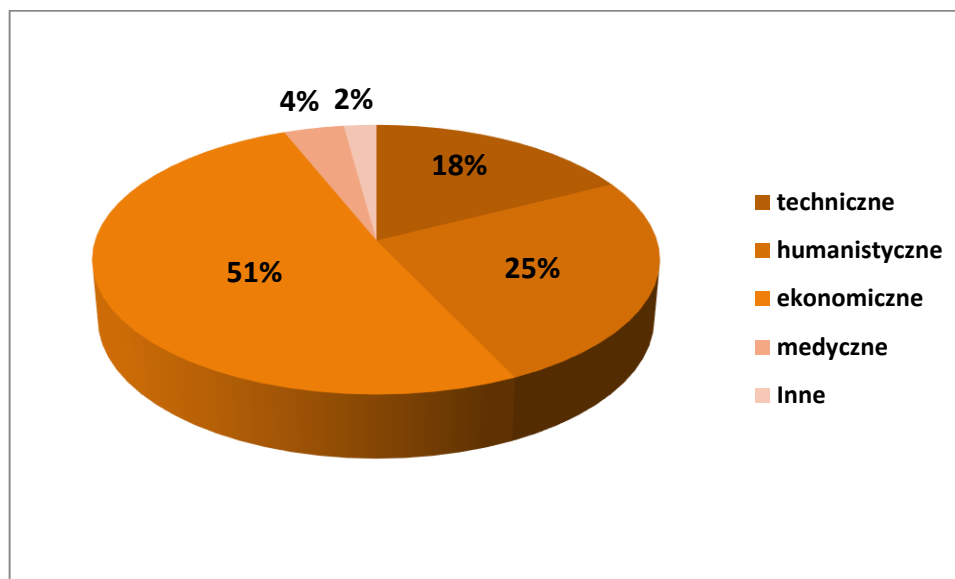

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Jak wynika z wykresu 2, największą grupę uczestników badania reprezentowały osoby w przedziale wiekowym od 26 do 35 lat. Stanowiły one 49% badanej próby. W kolejnej grupie, o udziale wynoszącym 32%, znalazły się osoby w wieku od 36 do 45 lat. W dalszej kolejności występowały słuchacze w wieku od 46. do 50. roku życia (9%) oraz osoby młode do 25. roku życia. Najmniej liczną grupę, o udziale wynoszącym 2% stanowiły osoby w wieku powyżej 50 lat.

Kolejną cechą wyróżniającą grupę osób uczestniczących w badaniu ankietowym, był profil ukończonych studiów wyższych.

Wykres 3. Struktura badanych według kierunku ukończonych studiów wyższych

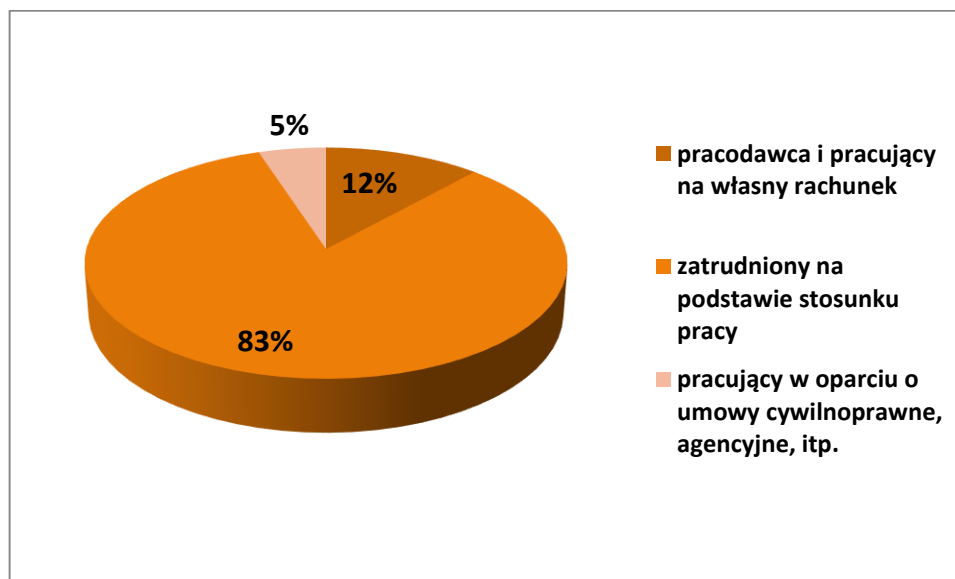

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

W badanej grupie słuchaczy studiów podyplomowych dominowały osoby, które ukończyły studia wyższe na kierunkach ekonomicznych. Stanowiły one 51% badanych. Co czwarty respondent był absolwentem kierunków humanistycznych. Kierunki techniczne ukończyło 18% uczestników badania. Pozostali słuchacze studiów podyplomowych byli absolwentami kierunków medycznych (4%) oraz pozostałych, zaliczonych do kategorii „inne” (2%).

Słuchacze studiów podyplomowych zostali również w trakcie badania zapytani o ich obecny status na rynku pracy. Struktura grupy według tej kategorii została zobrazowana na wykresie nr 4.

Wykres 4. Struktura badanych według statusu na rynku pracy

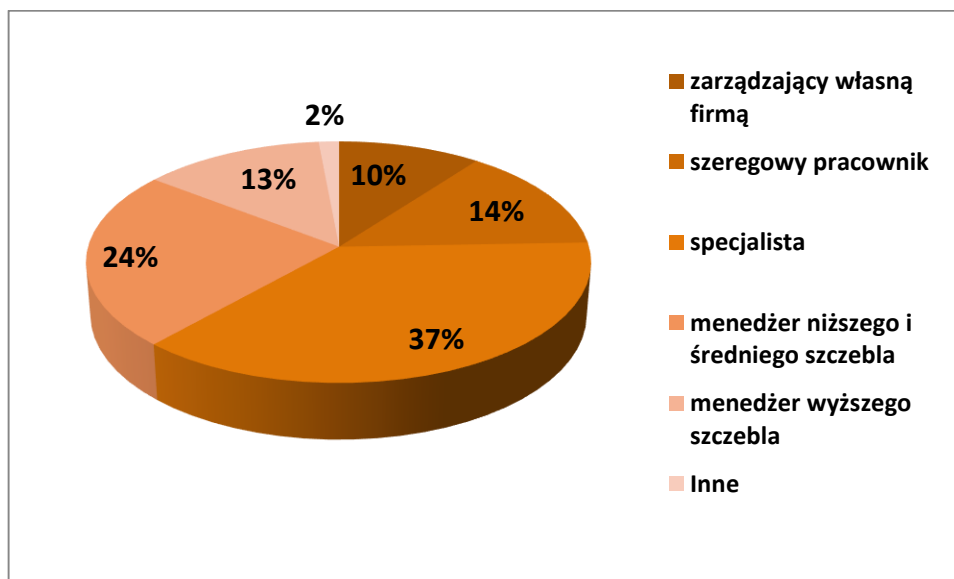

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Zdecydowaną większość stanowiły osoby zatrudnione na podstawie stosunku pracy. Grupę tą reprezentowało 507 uczestników badania, a ich udział w badanej populacji wnosił 83%. Drugą pod względem liczebności grupę reprezentowali pracodawcy oraz osoby pracujące na własny rachunek. Stanowili oni 12% badanych. Pozostałe osoby wykonywały pracę w oparciu o umowy cywilnoprawne, agencyjne itp. Wśród osób badanych nie znalazły się osoby aktualnie pozostające bez pracy (osoby bezrobotne).

Istotnym elementem badania, ze względu na jego cele, była kwestia charakteru wykonywanej przez badanych pracy, w szczególności zajmowanego przez nich stanowiska. Na wykresie nr 5 przedstawiono, jak wyglądał rozkład badanej próby ze względu na tę charakterystykę.

Wykres 5. Struktura badanych według zajmowanego stanowiska

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Z danych wynika, że najliczniej wśród badanych reprezentowana była grupa osób, które zaliczyły siebie do kategorii „specjalista”. To 37% spośród ogółu uczestników badania. Kolejną, reprezentowaną przez blisko co czwartego słuchacza studiów podyplomowych, była grupa menedżerów niższego i średniego szczebla. Pracownicy szeregowi stanowili 14% słuchaczy studiów, zaś menedżerowie wyższego szczebla 13%. Pozostałe 2% badanych zaliczyło siebie do kategorii „inne”.

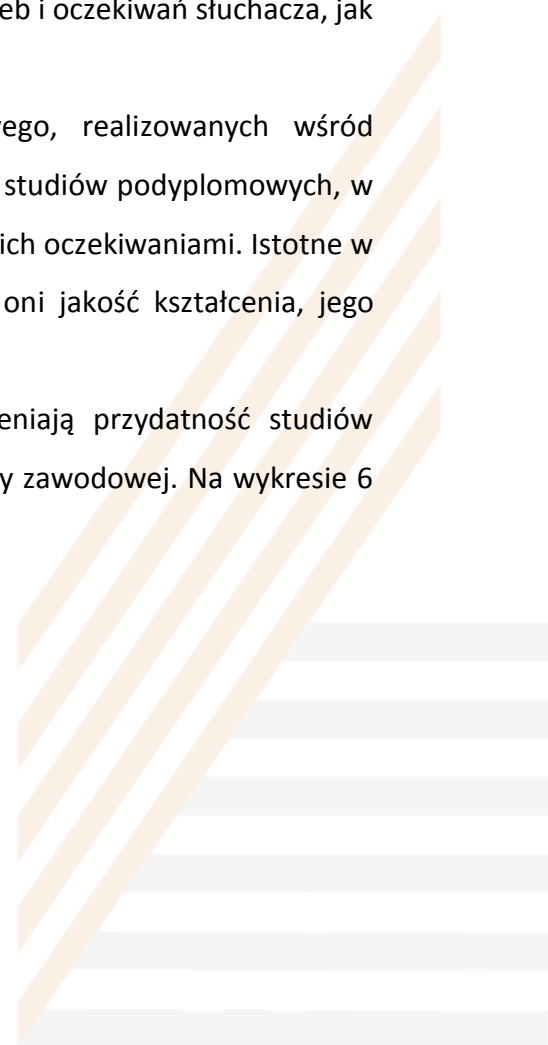
3. Analiza statystyczna wyników badania oraz ich interpretacja

3.1. Czynniki wpływające na ocenę studiów podyplomowych

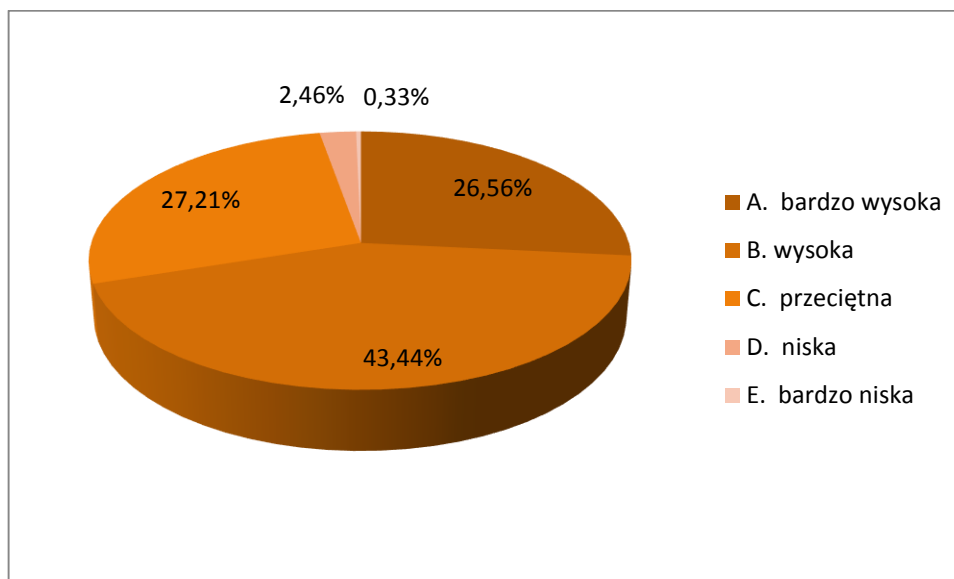
Studia podyplomowe są ważnym elementem kształcenia formalnego dorosłych, który wpisuje się w koncepcję kształcenia przez całe życie. Ta forma zdobywania wiedzy stanowi uzupełnienie oferty edukacyjnej uczelni wyższych, wykraczającej poza poziom licencjata oraz magistra. Dzięki studiom podyplomowym słuchacze mogą kształcić się w krótszych cyklach nauczania, dzięki czemu w relatywnie krótkim czasie możliwe jest zdobycie lub uzupełnienie przez nich wiedzy niezbędnej w pracy zawodowej. Czy jednak taka forma, ustalona już w czasie długotrwałego procesu, jest adekwatna zarówno do potrzeb i oczekiwań słuchacza, jak również do potrzeb pracodawców?

Jednym z najważniejszych celów badania ankietowego, realizowanych wśród słuchaczy studiów podyplomowych było zbadanie, na ile oferta studiów podyplomowych, w których uczestniczyli, odpowiada na ich potrzeby i zgodna jest z ich oczekiwaniami. Istotne w tym względzie było przede wszystkim zbadanie, jak oceniają oni jakość kształcenia, jego formy oraz dobór nauczanych treści.

W pierwszej kolejności zbadano, jak respondenci oceniają przydatność studiów podyplomowych, w których uczestniczyli, w kontekście ich pracy zawodowej. Na wykresie 6 przedstawiono rozkład ocen słuchaczy.

Wykres 6. Ocena przydatności studiów podyplomowych dla pracy zawodowej

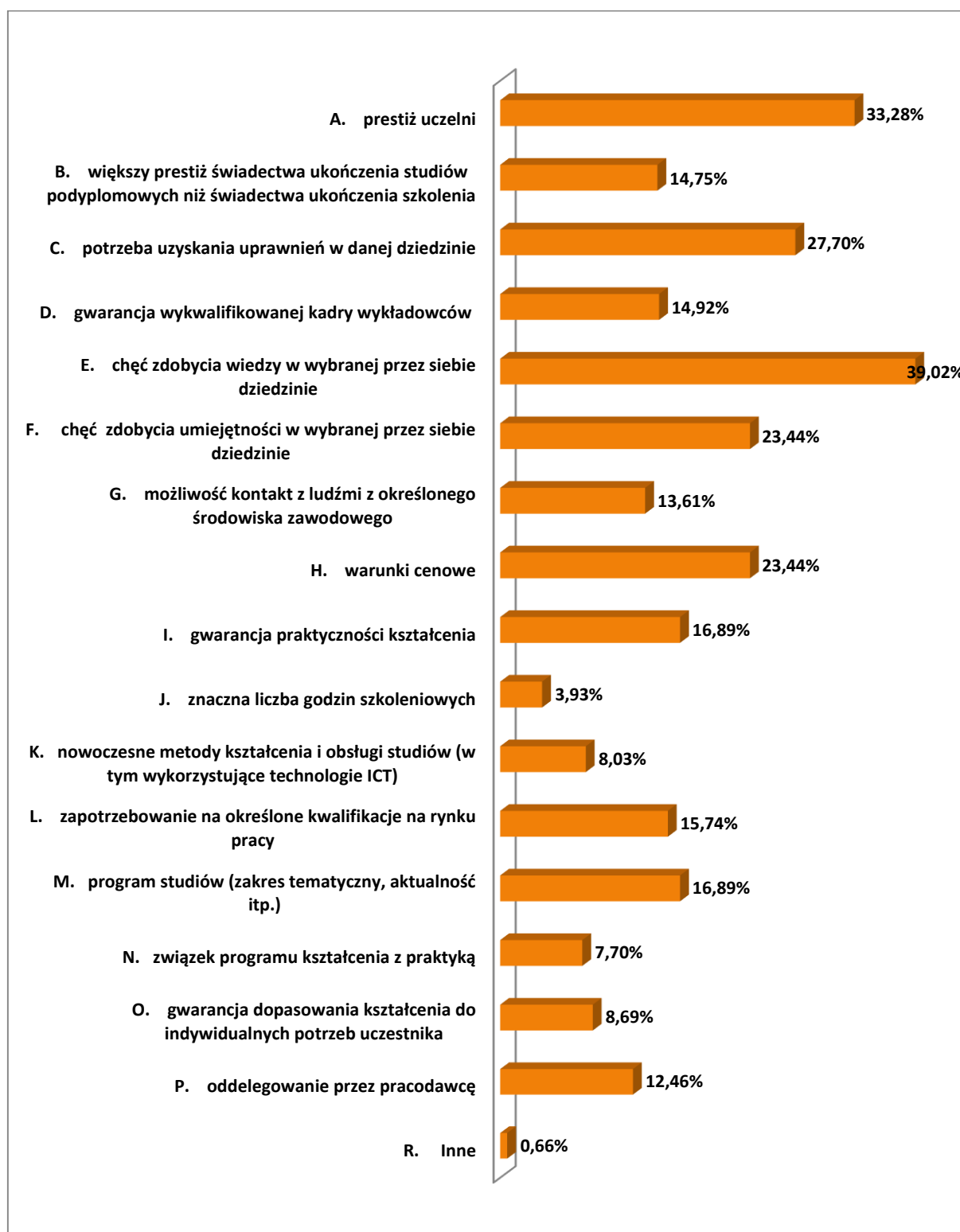
Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Słuchacze studiów podyplomowych generalnie bardzo dobrze ocenili przydatność zawodową studiów podyplomowych, w których uczestniczyli. Odsetek badanych, którzy wskazywali na ocenę bardzo wysoką wynosił ok. 26,5%. Wysoko z kolei przydatność zawodową swoich studiów podyplomowych oceniło 43,44%. **łącznie 70% uczestników studiów podyplomowych, uczestniczących w badaniu uznało, że ich przydatność dla pracy zawodowej była wysoka lub bardzo wysoka.** To zdecydowana większość badanych.

Pozostali uczestnicy badania oceniali przydatność zawodową odbytych przez nich studiów podyplomowych na poziomie przeciętnym, niskim lub bardzo niskim, przy czym odsetek tych ostatnich był znikomy. Ocenę przeciętną wystawiło ok. 27% słuchaczy studiów podyplomowych, zaś niską i bardzo niską łącznie niespełna 3%.

Na wysoką przydatność zawodową studiów podyplomowych wskazywali wszyscy uczestnicy badania, niezależnie od cech wyróżnionych w metryczce. Można jednak wskazać grupy, dla których skumulowany odsetek wskazań na oceny wysoką i najwyższą był wyższy od przeciętnej. Takie deklaracje zaobserwowano w grupie wiekowej od 36 do 45 lat, wśród osób, które ukończyły kierunki medyczne, jak również wśród osób zarządzających własną firmą.

Wykres 7. Czynniki determinujące wybór studiów podyplomowych (wg odsetka respondentów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Z kolei nieco mniejszym odsetkiem wskazań na wysoką przydatność zawodową ukończonych studiów podyplomowych charakteryzowała się grupa osób w wieku do 25 lat, jak również osoby pracujące w oparciu o umowy cywilnoprawne, agencyjne itp.

Studia podyplomowe są istotnym elementem oferty edukacyjnej uczelni wyższych. Osoby dorosłe zainteresowane tą formą kształcenia nie powinny mieć problemów z dostępem do studiów na wybranym przez siebie kierunku, gdyż oferta uczelni wyższych w tym zakresie jest bogata i różnorodna. Elementem badania ankietowego słuchaczy studiów podyplomowych było określenie czynników, które determinują ich wybory.

Na wykresie 7 przedstawiono rozkład odpowiedzi osób uczestniczących w badaniu na pytanie o przyczyny wyboru konkretnego kierunku studiów podyplomowych, oferowanych przez uczelnie wyższe. Wśród czynników wymienionych w kwestionariuszu ankietowym wyróżniono elementy związane z uczelnią oferującą dany kierunek, stosowaną metodologię, jakość kształcenia, kwestie formalnego potwierdzenia zdobytych kwalifikacji oraz ich przydatność zawodową w ocenie słuchaczy. Badani mieli możliwość wskazania maksymalnie 5 czynników.

Jak wynika z odpowiedzi respondentów, wśród wszystkich kategorii wymienionych w kwestionariuszu ankietowym, dwie były wskazywane zdecydowanie najczęściej. Należały do nich: **„chęć zdobycia wiedzy w wybranej przez siebie dziedzinie”** oraz **„prestż uczelni”**. Pierwszy z wymienionych czynników wskazywany był przez blisko 40% badanych. Prestiżem uczelni w wyborze studiów podyplomowych kierował się z kolei co trzeci uczestnik badania. Do pozostałych czynników, w przypadku których odsetek wskazujących przekraczał 20% należały: **„potrzeba uzyskania uprawnień w danej dziedzinie”**, **„chęć zdobycia umiejętności w wybranej przez siebie dziedzinie”** oraz **„warunki cenowe”**.

Analizując wskazania respondentów na cechy oferty studiów podyplomowych, które mogły decydować o ich wyborach, można wskazać również te mniej istotne, które charakteryzowały się odsetkiem osób wskazujących mieszczącym się w przedziale od 10% do 20%. Zaliczyć do nich można gwarancję, że **kształcenie będzie miało charakter praktyczny, odpowiedni dobór programu studiów** (tematyka, aktualność przekazywanych treści), **zapotrzebowanie rynku na określone kwalifikacje**. Słuchacze studiów podyplomowych,

uczestniczących w badaniu ankietowym, potwierdzali również, że studia posiadają większy prestiż w porównaniu do zwykłych szkoleń. Blisko 15% badanych przyznało, że przy wyborze studiów podyplomowych w pewnym stopniu kierowali się **gwarancją wykwalifikowanej kadry wykładowców, możliwością kontaktu z ludźmi z określonego środowiska zawodowego**. Co ósmy słuchacz potwierdził również, że wyboru dokonał (lub zasugerował) za niego pracodawca, delegując pracownika na studia o konkretnym profilu.

Wśród kolejnych czynników, determinujących wybór studiów podyplomowych wśród uczestników badania znalazło się **wykorzystanie nowoczesnych metod kształcenia i obsługi studiów**, w tym również przy wykorzystaniu technologii ICT oraz **gwarancja dopasowania kształcenia do indywidualnych potrzeb uczestnika**. Trudno w tym przypadku określić, czy rzeczywiście słuchacze w niewielkim stopniu zainteresowani są tymi kwestiami w ogóle, czy po prostu w ich dotychczasowych wyborach nie był to decydujący czynnik. Odsetek badanych, którzy wśród 5 najważniejszych powodów wyboru studiów podyplomowych wskazywali na te kwestie wynosił w obu przypadkach ok. 8%.

Interesujący wydaje się fakt, że tylko jeden z wymienionych w kwestionariuszu ankietowym czynników wskazywany był przez wyraźnie najmniejszą liczbę uczestników badania. Jak się bowiem okazuje tylko niespełna 4% badanych przy wyborze studiów podyplomowych kierowało się znaczną liczbą oferowanych godzin szkoleniowych.

Respondenci mieli również możliwość wskazania dodatkowych czynników, nie wymienionych w kwestionariuszu, którymi kierowali się przy wyborze studiów podyplomowych. Z możliwości tej skorzystały jedynie 4 osoby, wskazując na wpływ członków rodziny, bliskość uczelni od miejsca zamieszkania, ułatwienia dla osób niepełnosprawnych, czy wreszcie chęć kontynuowania profilu kształcenia, rozpoczętego wcześniej na studiach dziennych.

Podsumowując warto jeszcze przedstawić „ranking” czynników determinujących wybór studiów podyplomowych przez osoby uczestniczące w badaniu ankietowym. W tabeli nr 4 przedstawiono wszystkie czynniki wymienione w kwestionariuszu ankietowym, uporządkowane według odsetka, jaki stanowiły w sumie wszystkich wskazań. Wyniki rankingu potwierdzają spostrzeżenia, które zostały sformułowane już wcześniej. Jak wynika z tabeli 4, największe znaczenie dla badanych przy wyborze studiów podyplomowych miały

kwestie związane z **chęcią zdobycia wiedzy, umiejętności** oraz **uprawnień w konkretnej dziedzinie**. Można stwierdzić, że to czynniki, które świadczą o istocie procesu kształcenia. Jak się okazuje istotnymi czynnikami decydującymi o wyborze studiów podyplomowych były również **prestż uczelni** oraz **warunki cenowe oferty**. W sumie pięć najważniejszych czynników decydujących o wyborach studiów podyplomowych przez respondentów charakteryzowało się ponad 52% odsetkiem wśród wszystkich czynników wskazywanych przez słuchaczy studiów podyplomowych.

Tabela 4. Ranking czynników determinujących wybór studiów podyplomowych

Czynnik	Odsetek wg wszystkich wskazań
Chęć zdobycia wiedzy w wybranej przez siebie dziedzinie	13,88%
Prestż uczelni	11,84%
Potrzeba uzyskania uprawnień w danej dziedzinie	9,85%
Warunki cenowe	8,34%
Chęć zdobycia umiejętności w wybranej przez siebie dziedzinie	8,34%
Pogram studiów (zakres tematyczny, aktualność itp.)	6,01%
Gwarancja praktyczności kształcenia	6,01%
Zapotrzebowanie na określone kwalifikacje na rynku pracy	5,60%
Gwarancja wykwalifikowanej kadry wykładowców	5,31%
Większy prestiż świadectwa ukończenia studiów podyplomowych niż świadectwa ukończenia szkolenia	5,25%
Możliwość kontakt z ludźmi z określonego środowiska zawodowego	4,84%
Oddelegowanie przez pracodawcę	4,43%
Gwarancja dopasowania kształcenia do indywidualnych potrzeb uczestnika	3,09%
Nowoczesne metody kształcenia i obsługi studiów (w tym wykorzystujące technologie ICT)	2,86%
Związek programu kształcenia z praktyką/ duży udział praktycznych aspektów w programie kształcenia	2,74%
Znaczna liczba godzin szkoleniowych	1,40%
Inne	0,23%
Razem	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Analizując odpowiedzi respondentów na pytanie o przyczyny wyboru studiów podyplomowych w grupach wyróżnionych w metryczce, można zauważyć, że we wszystkich grupach przeważały wskazania na **prestż uczelni** oraz **chęć zdobycia wiedzy w konkretnej dziedzinie**. Na pierwszy czynnik wskazywało najwięcej osób w najmłodszej grupie respondentów, głównie osoby po kierunkach ekonomicznych oraz zatrudnieni na podstawie umowy o pracę. Co interesujące, słuchacze będący pracodawcami oraz osoby zarządzające własną firmą w mniejszym stopniu kierowały się prestiżem uczelni, a raczej gwarancją praktyczności kształcenia, związkiem programu kształcenia z praktyką, jak również gwarancją dopasowania kształcenia do indywidualnych potrzeb uczestnika.

Warunki cenowe z kolei skłaniały do wyboru konkretnych studiów podyplomowych przede wszystkim osoby w wieku od 46 do 50 lat, humanistów oraz menedżerów średniego i niższego szczebla.

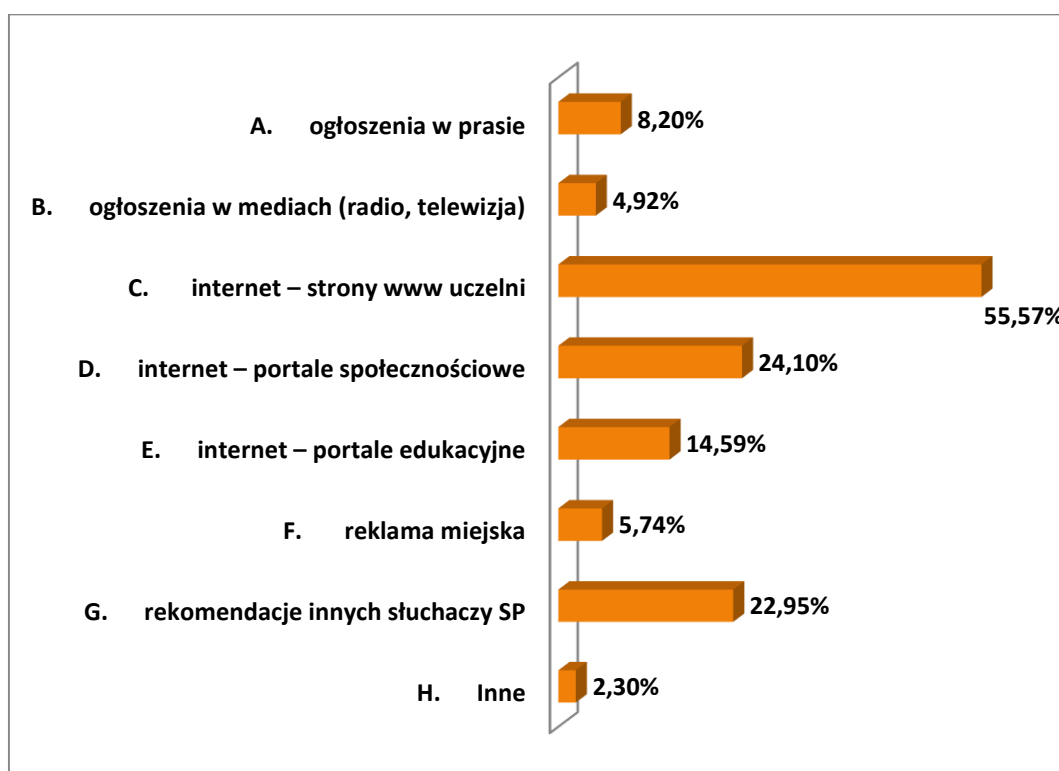
W podsumowaniu należy podkreślić, że największe znaczenie miały dla słuchaczy czynniki „uniwersalne” mające bezpośredni związek z efektami i istotą procesu kształcenia. Mniejsze znaczenie przy wyborze studiów podyplomowych miały czynniki związane z technicznymi aspektami przebiegu tego procesu, niezależnie od tego czy chodziło o dobór treści, wykładowców, czy zastosowanej metodologii.

Czynniki decydujące o wyborze studiów podyplomowych wskazują na elementy oferty edukacyjnej uczelni wyższych. Jak już wcześniej wspomniano jest ona niezwykle bogata. Podstawą dokonania wyboru jest dostęp oraz posiadanie odpowiedniego zestawu informacji, ułatwiających ten wybór. W tym przypadku ważne jest źródło, jakim posługują się kandydaci na studia, poszukując odpowiednich informacji o ofercie edukacyjnej uczelni. Na wykresie nr 8 przedstawiono wskazania respondentów na podstawowe źródła, z których korzystali, poszukując informacji na temat wybranych przez nich studiów podyplomowych.

Wyniki wskazują jednoznacznie na **bezwzględny prymat Internetu jako źródła informacji o ofercie edukacyjnej uczelni wyższych** dla współczesnego słuchacza studiów podyplomowych. Przede wszystkim w poszukiwaniu informacji słuchacze odwiedzają **strony www uczelni**, oferujących studia podyplomowe. Na to źródło wiedzy o ofercie szkoły wyższej wskazało bowiem ok. 55% uczestników badania. Drugim pod względem popularności wśród słuchaczy studiów podyplomowych źródłem informacji o ofercie edukacyjnej były **portale**

społecznościowe. Również i w tym przypadku „nośnikiem” jest Internet. Blisko co czwarty uczestnik badania przyznał, że korzystał z tego źródła. Wśród źródeł wiedzy o studiach podyplomowych związanym z Internetem były również **portale edukacyjne**. Odsetek respondentów, korzystających z tego źródła był wszakże mniejszy niż w przypadku stron www uczelni i portali społecznościowych, ale osiągnął ok. 14,5%, potwierdzając prymat Internetu jako podstawowego źródła informacji o ofercie studiów podyplomowych.

Wykres 8. Źródła pozyskiwania wiedzy na temat oferty studiów podyplomowych (wg odsetka respondentów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Wśród trzech najczęściej wskazywanych przez badanych źródeł informacji o studiach podyplomowych znalazły się również **rekomendacje innych słuchaczy**. Blisko 23% uczestników badania przyznało, że właśnie w ten sposób pozyskiwało wiedzę na temat oferty edukacyjnej uczelni, odnoszącej się do studiów podyplomowych. Ze względu na fakt, że respondenci mogli wskazać dowolną liczbę odpowiedzi prawdopodobnie nie było to jedyne źródło informacji o studiach podyplomowych, ale tak duży odsetek osób powołujących się na

rekomendacje innych studentów jest godny podkreślenia. Może stanowić to niezwykle istotny czynnik, motywujący uczelnie do podnoszenia oraz zachowania wysokiej jakości kształcenia w ramach studiów podyplomowych.

Wszystkie pozostałe źródła informacji o ofercie edukacyjnej uczelni wyższych w zakresie studiów podyplomowych, wymienione w kwestionariuszu ankietowym, charakteryzowały się już zdecydowanie mniejszym odsetkiem wskazań respondentów. Niewielki odsetek słuchaczy studiów podyplomowych poszukiwał bowiem informacji o ofercie uczelni w „tradycyjnych” mediach, takich jak **prasa, radio, telewizja**, bądź kierował się **reklamą miejską**. Niewielu słuchaczy wskazywało również samodzielnie na źródła, których nie wymieniono w ankiecie. Powoływali się oni dodatkowo na wcześniejsze studia na wybranej uczelni, sugestie członków rodziny bądź pracodawców. Cztery osoby do skorzystania z oferty studiów podyplomowych na konkretnej uczelni skłoniły tradycyjne, papierowe materiały reklamowe w postaci ulotek.

W tabeli nr 5 zestawiono wszystkie źródła informacji z jakich korzystali respondenci, poszukując informacji o ofercie studiów podyplomowych wg odsetka wszystkich wskazań na konkretne źródło. Jak się okazuje strony www uczelni, portale społecznościowe oraz edukacyjne, czyli **źródła internetowe w sumie stanowiły blisko 70% wszystkich form pozyskiwania wiedzy na temat oferty studiów podyplomowych uczelni wyższych.**

Tabela 5. Ranking źródeł wiedzy na temat oferty studiów podyplomowych

Źródło wiedzy nt. oferty	Odsetek wg wszystkich wskazań
Internet – strony www uczelni	40,17%
Internet – portale społecznościowe	17,42%
Rekomendacje innych słuchaczy SP	16,59%
Internet – portale edukacyjne	10,55%
Ogłoszenia w prasie	5,92%
Reklama miejska	4,15%
Ogłoszenia w mediach (radio, telewizja)	3,55%
Inne	1,66%
Razem	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Jak już wcześniej wspomniano, słuchacze studiów podyplomowych, podejmując decyzje odnośnie wyboru studiów podyplomowych, chętnie korzystali z rekomendacji innych słuchaczy. Znalazły się one bowiem na trzecim miejscu wśród wszystkich źródeł informacji o ofercie edukacyjnej uczelni, niewiele ustępując portalom społecznościowym. Wszystkie pozostałe źródła informacji łącznie, z uwzględnieniem mediów, reklamy miejskiej oraz kategorii „inne” stanowiły niewiele ponad 15%.

Warto podkreślić, że **źródła internetowe** w pozyskiwaniu informacji o ofercie edukacyjnej uczelni wyższych w największym stopniu były wykorzystywane przez osoby najmłodsze, do 25 roku życia, osoby pracujące w oparciu o umowy cywilnoprawne i agencyjne, szeregowych pracowników oraz specjalistów. Z metod tradycyjnych korzystały głównie osoby w górnych przedziałach wiekowych, pracodawcy oraz osoby pracujące w oparciu o umowy cywilnoprawne, jak również zarządzający własną firmą i menedżerowie wyższego szczebla.

Słuchacze studiów podyplomowych, decydując się na konkretną uczelnię i profil kształcenia, kierowali się zestawem czynników oraz korzystali ze źródeł informacji, uznanych przez siebie za właściwe. Po zakończeniu studiów dysponują już doświadczeniami, które pozwalają na ocenę poszczególnych aspektów związanych z organizacją i przebiegiem studiów na danej uczelni.

W kwestionariuszu ankietowym zawarto pytanie o to, jak respondenci oceniają organizację i zarządzanie studiami podyplomowymi w pewnych obszarach. Były to odpowiednio:

- dostęp słuchaczy do informacji nt. programu kształcenia, rozkładu zajęć, itp;
- wykorzystanie technologii informatycznych w administracji studiami podyplomowymi (np. elektroniczna rekrutacja, bieżąca informacja i obsługa studentów w trakcie studiów);
- jasne zasady i metody naboru studentów studiów podyplomowych (trafność kryteriów kwalifikacyjnych, rzetelność procedur, rozpoznanie potrzeb słuchaczy w zakresie kształcenia);
- standaryzowanie opisu efektów kształcenia, ułatwiające porównywanie ofert studiów podyplomowych;

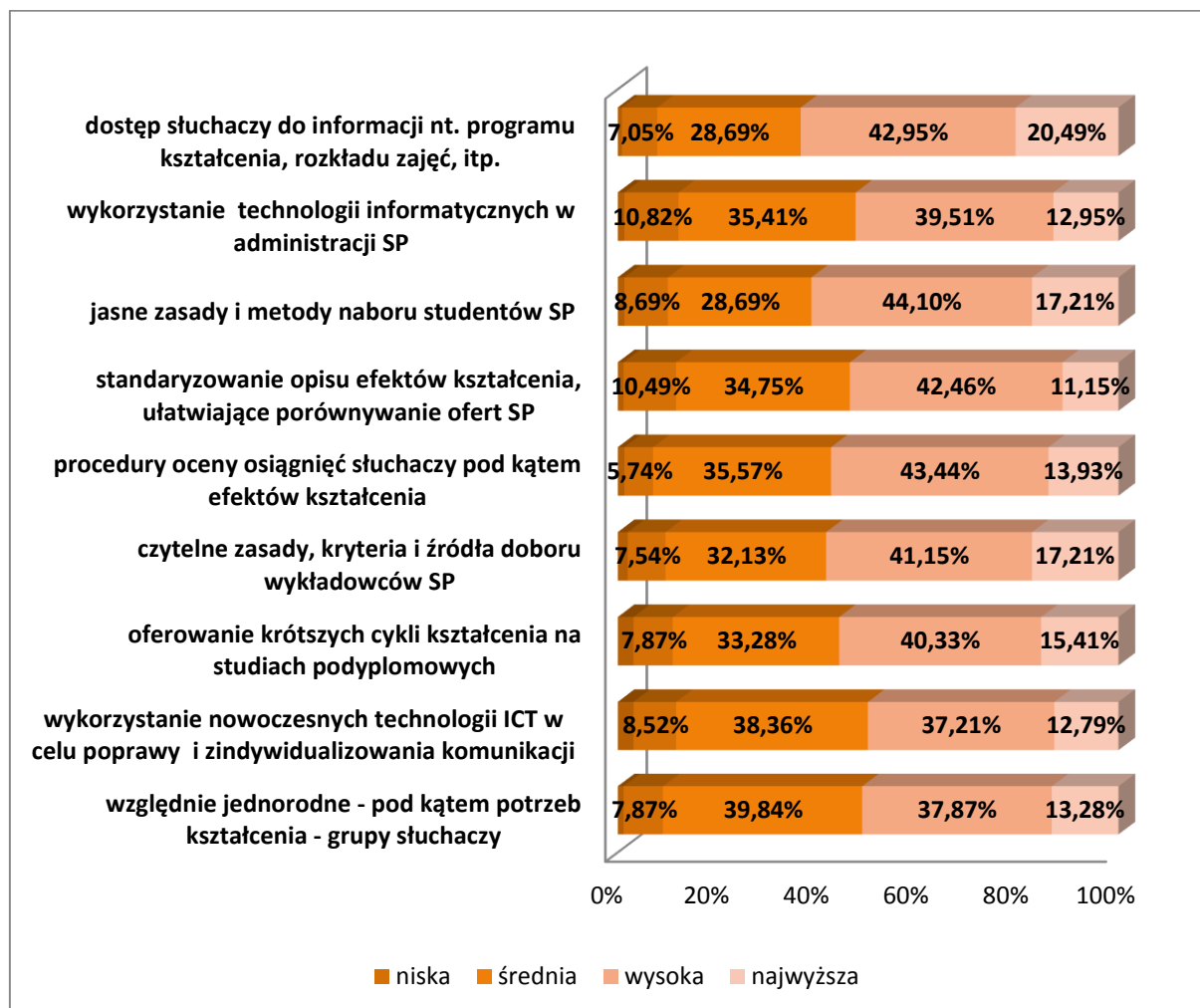
- procedury oceny osiągnięć słuchaczy pod kątem efektów kształcenia;
- czytelne zasady, kryteria i źródła doboru wykładowców na studiach podyplomowych (uwzględniające m. in. kompetencje wykładowców, proporcje pomiędzy kadrami akademicką i praktykami itp.);
- oferowanie krótszych cykli kształcenia na studiach podyplomowych;
- wykorzystanie nowoczesnych technologii ICT w celu poprawy i zindywidualizowania komunikacji pomiędzy słuchaczami studiów podyplomowych i wykładowcami (konsultacje, czaty itp.);
- względnie jednorodne- pod kątem potrzeb kształcenia- grupy słuchaczy;
- inne (z możliwością zaproponowania ocenianego aspektu).

Respondenci dla każdego aspektu związanego z organizacją i zarządzaniem studiami podyplomowymi nadawali oceny od 1- najniższej do 5- najwyższej. Na wykresie nr 9 przedstawiono rozkład ocen badanych.²²

Biorąc pod uwagę wyłącznie wskazania na ocenę najwyższą, słuchacze studiów podyplomowych najlepiej oceniali **dostęp do informacji nt. programu kształcenia** oraz **zasady i metody naboru studentów**, a także **czytelne zasady, kryteria i źródła doboru wykładowców**. W pierwszym z wymienionych przypadków odsetek respondentów przyznających ocenę najwyższą wynosił ok. 20%, w dwóch pozostałych ok. 17%. Najmniejszym odsetkiem wskazań na ocenę najwyższą charakteryzowały się z kolei takie elementy organizacji i zarządzania studiami podyplomowymi jak **standaryzowanie opisu efektów kształcenia ułatwiające porównywanie różnych ofert studiów podyplomowych**, **wykorzystanie technologii informatycznych w administracji studiami podyplomowymi** oraz **wykorzystanie nowoczesnych technologii ICT w celu poprawy i zindywidualizowania komunikacji pomiędzy słuchaczami studiów i wykładowcami**. W tych przypadkach odsetek respondentów wskazujących na ocenę najwyższą wahał się w przedziale od 11,15% do 12,95%.

²² W celu zwiększenia czytelności wykresu nie uwidoczniono na nim odsetka wskazań na ocenę najniższą, który w zdecydowanej większości aspektów był znikomy. Skrócono również treści niektórych wariantów odpowiedzi.

Wykres 9. Ocena organizacji i zarządzania studiami podyplomowymi przez słuchaczy

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Powyższe spostrzeżenia potwierdza również analiza łącznie odsetka respondentów, którzy wskazywali oceny wysokie oraz najwyższe. Ponad 60% udziałem charakteryzował się **dostęp słuchaczy do informacji nt. programu kształcenia, rozkładu zajęć** oraz **jasne zasady i metody naboru studentów**.

W kolejnej grupie znalazły się czynniki, dla których skumulowany odsetek wskazań na oceny wysokie oraz najwyższe mieścił się w przedziale 55%-60%. Do tych elementów zaliczają się:

- **czytelne zasady, kryteria i źródła doboru wykładowców studiów podyplomowych;**
- **procedury oceny osiągnięć słuchaczy pod kątem efektów kształcenia;**

- **oferowanie krótszych cykli kształcenia na studiach podyplomowych.**

Czynnikami, które z kolei charakteryzowały się najmniejszym odsetkiem słuchaczy nadających oceny wysokie oraz bardzo wysokie były **wykorzystanie nowoczesnych technologii ICT w celu poprawy i zindywidualizowania komunikacji pomiędzy słuchaczami studiów podyplomowych i wykładowcami (w ramach konsultacji, czatów itp.)** oraz **względnie jednorodne- pod kątem potrzeb kształcenia- grupy słuchaczy.**

Skala, którą posługiwali się respondenci obejmowała oceny od 1 do 5. Słuchacze generalnie pozytywnie oceniali poszczególne aspekty organizacji studiów podyplomowych, w których uczestniczyli, jednakże byli również tacy, którzy wskazywali na oceną najniższą oraz niską. W kilku przypadkach odsetek słuchaczy mniej lub bardziej **niezadowolonych** z danego aspektu organizacji studiów przekraczał 10%. Zdarzyło się tak w następujących przypadkach:

- **wykorzystanie technologii informatycznych w administracji studiami: 12,13%;**
- **standaryzowanie opisu efektów kształcenia, ułatwiające porównywanie ofert studiów podyplomowych: 11,64%;**
- **wykorzystanie nowoczesnych technologii ICT w celu poprawy i zindywidualizowania komunikacji pomiędzy słuchaczami i wykładowcami: 11,64%;**
- **oferowanie krótszych cykli kształcenia na studiach podyplomowych: 10,98%;**
- **jasne zasady i metody naboru studentów studiów podyplomowych, a tu w szczególności trafność kryteriów kwalifikacyjnych, rzetelność procedur, rozpoznanie potrzeb słuchaczy w zakresie kształcenia): 10%.**

Warto jeszcze podkreślić, że w przypadku dwóch ocenianych przez studentów aspektów organizacji i zarządzania studiami podyplomowymi, wyraźnie wyższy był odsetek słuchaczy, którzy wskazywali ocenę najniższą. Dotyczyło to **oferowania krótszych cykli kształcenia** oraz **zastosowania nowoczesnych technologii ICT w celu poprawy i zindywidualizowania komunikacji pomiędzy słuchaczami i wykładowcami.** W obu wymienionych przypadkach odsetek słuchaczy, przyznających ocenę najniższą wyniósł 3,11%.

Analiza odpowiedzi respondentów, wyróżnionych według cech wymienionych w metryczce dostarczyła następujących informacji:

- **dostęp słuchaczy do informacji na temat programu kształcenia, rozkładu zajęć** był oceniany najlepiej przez osoby do 25 roku życia, humanistów, osoby pracujące w oparciu o umowy cywilnoprawne i agencyjne, a także przez pracowników szeregowych;
- **wykorzystanie technologii informatycznych w administrowaniu studiami podyplomowymi** najlepiej oceniali słuchacze w najmłodszej grupie wiekowej, humaniści, osoby pracujące w oparciu o umowy cywilnoprawne, szeregowi pracownicy,
- **jasne zasady i metody naboru studentów** najlepiej ocenione zostały przez osoby w najmłodszej oraz najstarszej grupie wiekowej, humanistów, osoby pracujące w oparciu o umowy cywilnoprawne, pracowników szeregowych;
- na **standaryzowanie opisu efektów kształcenia** wskazywali głównie technicy, osoby pracujące w oparciu o umowy cywilnoprawne oraz pracownicy szeregowi;
- **procedury oceny osiągnięć słuchaczy pod kątem efektów kształcenia** najlepiej ocenili technicy, pracodawcy i pracujący na własny rachunek oraz osoby zarządzające własną firmą;
- **właściwy dobór wykładowców** doceniony został z kolei przez techników, pracodawców oraz osoby zarządzające własną firmą.
- W przypadku pozostałych charakterystyk organizacji i zarządzania studiami podyplomowymi nie wyróżniono znaczących różnic we wskazaniach respondentów, spośród poszczególnych grup, wyróżnionych w metryczce. Sytuacja taka miała miejsce w kontekście **wykorzystania nowoczesnych technologii ICT w celu poprawy i zindywidualizowania komunikacji pomiędzy słuchaczami i wykładowcami** oraz stosowania **względnie jednorodnych pod kątem potrzeb kształcenia grup słuchaczy**.

Słuchacze studiów podyplomowych, oceniając poszczególne aspekty oferty edukacyjnej uczelni wyższych mogli również wskazać na ewentualne trudności, z którymi zetknęli się podczas studiowania. Słuchacze mieli możliwość wskazania dowolnej liczby spośród następujących wariantów odpowiedzi:

- zbyt przeladowany program studiów;
- niskie kompetencje wykładowców;
- mało zróżnicowane sposoby przekazywania wiedzy (głównie wykłady);

- mało zróżnicowane sposoby dostępu do materiałów dydaktycznych;
- utrudniony kontakt z wykładowcą;
- mały udział aspektów praktycznych (w tym- zajęć z praktykami);
- zbyt duże zróżnicowanie potrzeb edukacyjnych słuchaczy na początku studiów;
- metody zajęć nie uwzględniające specyfiki uczenia się osób dorosłych;
- organizacja zajęć nie uwzględniająca możliwości i potrzeb osób pracujących;
- inne,
- żadne z powyższych.

Na wykresie nr 10 przedstawiono, na jakie trudności podczas studiów podyplomowych najczęściej wskazywali respondenci.

- Najczęściej wskazywanym przez respondentów problemem, z jakim zetknęli się podczas swoich studiów podyplomowych, był ***zbyt mały udział aspektów praktycznych, z uwzględnieniem liczby zajęć, na których wykładowcami byli praktycy.*** Na ten problem wskazywał bowiem co trzeci uczestnik badania ankietowego. Niejako w związku z tą kwestią pozostaje kolejna trudność, dostrzeżona przez słuchaczy studiów podyplomowych, a mianowicie ***mało zróżnicowane sposoby przekazywania wiedzy, głównie wykłady.*** Co czwarty uczestnik badania sygnalizował ten problem.

Wykres 10. Negatywne doświadczenia słuchaczy podczas studiowania (wg odsetka respondentów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

W dalszej kolejności słuchacze studiów podyplomowych skarżyli się na **zbyt duże zróżnicowanie potrzeb edukacyjnych słuchaczy na początku studiów, mało zróżnicowane sposoby dostępu do materiałów dydaktycznych** oraz **utrudniony kontakt z wykładowcą**. Odsetek badanych, którzy wskazywali na te kwestie wynosił od w granicach 18-19%. Godne uwagi jest również to, że blisko co piąty słuchacz w ogóle nie sygnalizował, by w przypadku jego studiów wystąpił w ogóle którykolwiek z problemów wskazanych w kwestionariuszu ankietowym.

Relatywnie niewielka grupa respondentów sugerowała, że podczas zajęć stosowano **metody, które nie uwzględniały specyfiki uczenia się osób dorosłych**, jak również

zastosowana **organizacja zajęć nie była dopasowana do potrzeb i możliwości osób pracujących**. Najmniejszym odsetkiem wskazań wśród respondentów charakteryzowały się takie czynniki jak **niskie kompetencje wykładowców** oraz **zbyt przeładowany program studiów**. Z możliwości wskazania własnego czynnika, który stanowił problem w trakcie nauki, skorzystała niespełna 1% badanych, którzy sugerowaliby w przyszłości **podział słuchaczy na grupy, w zależności od poziomu zaawansowania, wyeliminowanie z programu „zbędnych przedmiotów” oraz lepsze dopasowanie sal na potrzeby pracy w zespołach**.

Tabela 6. Negatywne doświadczenia studentów wg odsetka wskazań

Czynnik	Odsetek wg wszystkich wskazań
Mały udział aspektów praktycznych (w tym – zajęć z praktykami)	17,97%
Mało zróżnicowane sposoby przekazywania wiedzy (głównie wykłady)	14,06%
Żadne z powyższych	10,77%
Mało zróżnicowane sposoby dostępu do materiałów dydaktycznych	10,32%
Zbyt duże zróżnicowanie potrzeb edukacyjnych słuchaczy na początku studiów	9,96%
Utrudniony kontakt z wykładowcą	9,61%
Metody zajęć nie uwzględniające specyfiki uczenia się osób dorosłych	8,27%
Organizacja zajęć nie uwzględniająca możliwości i potrzeb osób pracujących	7,92%
Niskie kompetencje wykładowców	6,94%
Zbyt przeładowany program studiów	3,74%
Inne	0,44%
Razem	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

W tabeli nr 6 zestawiono trudności wskazywane przez respondentów wg częstotliwości występowania. Stanowią one potwierdzenie wniosków przedstawionych powyżej. Największym mankamentem studiów podyplomowych w opinii słuchaczy był, jak już wcześniej wspomniano **zbyt mały udział aspektów praktycznych** w programie studiów, którego przejaw może również stanowić **zbyt mała liczba zajęć z praktykami**. Ten aspekt znalazł się na pierwszym miejscu i stanowił blisko 18% wszystkich wskazań. Drugi w

kolejności z udziałem we wszystkich wskazaniach, wynoszącym ok. 14%, był problem zastosowania **głównie wykładów i małe zróżnicowanie metod przekazywania wiedzy**. Wśród trzech kolejnych, sygnalizowanych przez słuchaczy problemów, o udziale ok. 10% znalazły się **mało zróżnicowane sposoby dostępu do materiałów dydaktycznych, zbyt duże zróżnicowanie potrzeb edukacyjnych słuchaczy na starcie** oraz **utrudniony kontakt z wykładowcą**.

Biorąc pod uwagę trzy najważniejsze obszary problemowe, wskazywane przez słuchaczy studiów podyplomowych, można zauważyć, najważniejsze prawidłowości, wynikające z przynależności słuchaczy do grup wyróżnionych w metryczce:

- na zbyt **mały udział aspektów praktycznych w kształceniu** wskazywali głównie mężczyźni, osoby w wieku od 46 do 50 lat, absolwenci kierunków technicznych, pracujący w oparciu o umowy cywilnoprawne, zarządzający własną firmą;
- **mało zróżnicowane sposoby przekazywania wiedzy** stanowiły obszar problemowy głównie dla osób w wieku od 46 do 50 lat, humanistów, osób pracujących w oparciu o umowy cywilnoprawne, pracowników szeregowych;
- **mało zróżnicowane sposoby dostępu do materiałów dydaktycznych** wskazywane były najczęściej przez osoby z najstarszej grupy wiekowej, humanistów, pracodawców i pracujących na własny rachunek, zarządzających własną firmą.

Ocena poszczególnych aspektów związanych z organizacją i zarządzaniem studiami podyplomowymi oraz wskazanie największych trudności, z którymi słuchacze zetknęli się w czasie studiowania, bez wątpienia jest źródłem wiedzy, która w przyszłości powinna umożliwić stworzenie takiej oferty edukacyjnej, która jak najlepiej byłaby dopasowana do oczekiwań słuchaczy. Istotnym czynnikiem umożliwiającym konstrukcję takiej oferty jest również zgromadzenie informacji od słuchaczy studiów podyplomowych, co ma dla nich największe znaczenie. W związku z tym w kwestionariuszu ankietowym zapytano słuchaczy o to, jakie znaczenie mają dla nich następujące aspekty studiów podyplomowych:

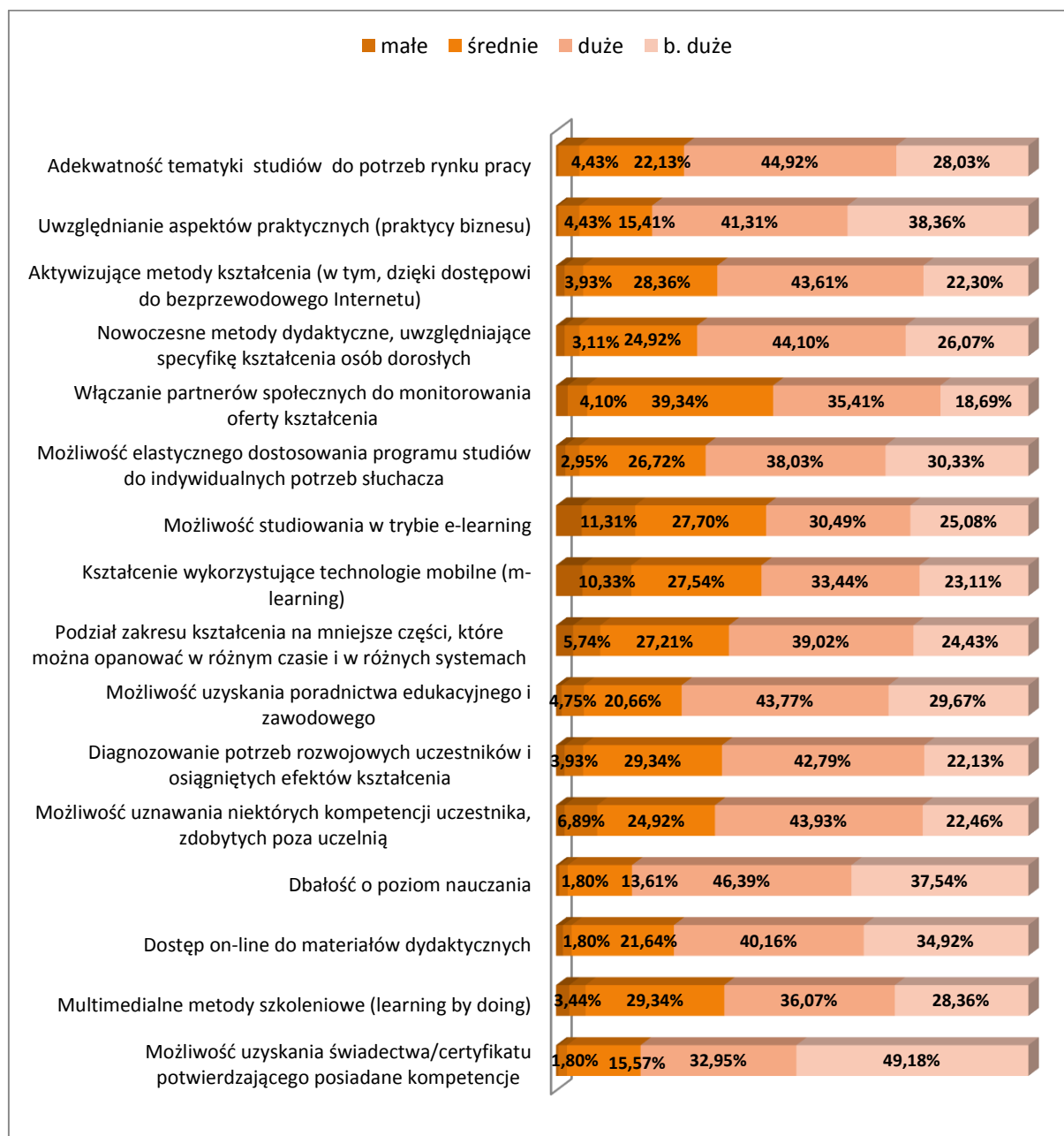
- adekwatność tematyki oferowanych studiów podyplomowych do potrzeb rynku pracy;

- uwzględnianie aspektów praktycznych, m.in. poprzez prowadzenie zajęć na studiach podyplomowych przez wykładowców spoza środowiska akademickiego (praktyków biznesu);
- aktywizujące metody kształcenia (w tym dzięki dostępowi do bezprzewodowego Internetu);
- nowoczesne metody dydaktyczne, uwzględniające specyfikę kształcenia osób dorosłych;
- włączanie partnerów społecznych do monitorowania oferty kształcenia;
- możliwość elastycznego dostosowania programu studiów do indywidualnych potrzeb słuchacza;
- możliwość studiowania w trybie e- learning;
- kształcenie wykorzystujące technologie mobilne (m- learning);
- podział zakresu kształcenia na mniejsze części, które można opanować w różnym czasie i w różnych systemach (w tym opartych na technologiach IT);
- możliwość uzyskania poradnictwa edukacyjnego i zawodowego;
- diagnozowanie potrzeb rozwojowych uczestników studiów podyplomowych i osiągniętych efektów kształcenia;
- możliwość uznawania niektórych kompetencji uczestnika studiów podyplomowych, wymaganych do uzyskania dyplomu, a zdobytych poza uczelnią;
- dbałość o poziom nauczania, wysokie wymagania stawiane wykładowcom i uczestnikom studiów;
- dostęp on-line do materiałów dydaktycznych;
- multimedialne metody szkoleniowe (learning by doing);
- możliwość uzyskania świadectwa/ certyfikatu potwierdzającego posiadane kompetencje.

Badani mieli możliwość przy każdej odpowiedzi wskazać rangi od 1- bardzo małe znaczenie do 5- bardzo duże znaczenie. Na wykresie nr 11 przedstawiono jak kształtowały się odpowiedzi słuchaczy studiów podyplomowych²³.

²³ W celu zwiększenia czytelności wykresu nie uwidoczniono na nim odsetka wskazań na bardzo małe znaczenie, który w zdecydowanej większości aspektów był niewielki. Skrócono również treść niektórych odpowiedzi.

Wykres 11. Znaczenie charakterystyk studiów podyplomowych dla słuchaczy

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Jak wynika z odpowiedzi udzielanych przez słuchaczy studiów podyplomowych, największe znaczenie dla nich miały przede wszystkim następujące kwestie: **możliwość uzyskania świadectwa/certyfikatu potwierdzającego posiadane kompetencje,**

uwzględnianie aspektów praktycznych, dbałość o poziom nauczania, dostęp on-line do materiałów dydaktycznych oraz możliwość elastycznego dostosowania programu studiów do indywidualnych potrzeb słuchacza. We wszystkich tych przypadkach odsetek respondentów, wskazujących na ich bardzo duże znaczenie, przekraczał 30%. Zdecydowanie największy był on jednak w przypadku certyfikacji, ponieważ blisko połowa badanych wyraźnie podkreślała znaczenie możliwości uzyskania świadectwa, które potwierdzałoby uzyskane kompetencje.

Potwierdzeniem powyższych wniosków jest również analiza skumulowanego odsetka respondentów, którzy zaznaczali „duże” oraz „bardzo duże” znaczenie konkretnych aspektów studiów podyplomowych. Należy jednak dodać, że w tym zestawieniu, oprócz czynników wymienionych powyżej, znalazły się takie kwestie jak: **możliwość uzyskania poradnictwa edukacyjnego oraz zawodowego, adekwatność tematyki oferowanych studiów podyplomowych do potrzeb rynku pracy, jak również nowoczesne metody dydaktyczne, uwzględniające specyfikę kształcenia osób dorosłych.** We wszystkich wymienionych przypadkach odsetek badanych wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie czynnika łącznie, przekraczał 70%.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że w przypadku żadnego z wymienionych aspektów odsetek skumulowanych wskazań na duże i bardzo duże ich znaczenie nie był mniejszy niż 50%. Słuchacze wyraźnie poszukiwaliby w ofercie studiów podyplomowych **możliwości elastycznego dostosowania programu studiów do indywidualnych potrzeb słuchacza** (68% wskazań na duże i bardzo duże znaczenie), **możliwość uznawania niektórych kompetencji uczestnika studiów wymaganych do uzyskania dyplomu, a zdobytych poza uczelnią** (66%), **aktywizujące metody kształcenia** (65,9%), **diagnozowanie potrzeb rozwojowych uczestników studiów podyplomowych i osiągniętych efektów kształcenia** (64,9%), **multimedialne metody szkoleniowe** (64,4%) oraz **podział zakresu kształcenia na mniejsze części, które można opanować w różnym czasie i w różnych systemach** (63,4%).

Zaskakujący wydaje się niski odsetek słuchaczy, którzy wskazywaliby większe zainteresowanie **wykorzystaniem technologii mobilnych w kształceniu** lub **studiowaniem w trybie e-learningu**. W tych dwóch przypadkach wyraźnie wyższy, w porównaniu z innymi aspektami, był odsetek słuchaczy, wskazujących na ich małe znaczenie. W obu przypadkach

kształtował się on na poziomie ok. 10%. Nie zmienia to jednak faktu, że w przypadku tych samych aspektów oferty studiów podyplomowych odsetek studentów wskazujących na duże i bardzo duże znaczenie wynosił ok. 55%. Czy wynika to z rzeczywistej niechęci do technologii, związanych z kształceniem na odległość, czy raczej z ich nieznanomości, bądź małej popularności? Czy słuchacze wskazujący na małe znaczenie tych technik należą do grupy nieprzejednanych przeciwników, czy może niezdecydowanych? Należy však podkreślić, że stosowanie technik mobilnych, czy e-learning w ogóle, jest tylko metodą-nośnikiem i to nierzadko warunkującym wdrożenie w życie innych rozwiązań, na które respondenci wyraźnie wskazywali. Do takich však zaliczyć należy **możliwość podziału zakresu kształcenia na mniejsze części**, czy też **możliwość elastycznego dostosowania programu studiów do indywidualnych potrzeb słuchaczy**.

Biorąc pod uwagę najważniejsze aspekty studiów podyplomowych oraz ich znaczenie dla poszczególnych grup respondentów, można sformułować następujące wnioski:

- **uwzględnianie aspektów praktycznych poprzez prowadzenie zajęć przez praktyków** było istotne głównie dla osób w najmłodszej grupie wiekowej, techników oraz ekonomistów, zatrudnionych na podstawie stosunku pracy oraz osoby pracujące w oparciu o umowy cywilnoprawne, specjalistów oraz menedżerów średniego szczebla;
- **możliwość elastycznego dostosowania programu studiów do indywidualnych potrzeb słuchacza** stanowiła priorytet głównie dla osób w wieku od 36 do 45 lat, absolwentów kierunków technicznych oraz medycznych, pracodawców i pracujących na własny rachunek, zarządzających własną firmą;
- na **możliwość uzyskania poradnictwa edukacyjnego i zawodowego** wskazywali głównie słuchacze w wieku od 26 do 45 lat, ekonomiści, pracodawcy oraz zarządzający własną firmą;
- **dbałość o poziom nauczania** okazały się istotne dla kobiet, osób zarówno z najmłodszej jak i najstarszej grupy wiekowej, techników, pracodawców oraz osób pracujących w oparciu o umowy cywilnoprawne, zarządzających własną firmą oraz menedżerów wyższego szczebla;

- **dostęp on- line do materiałów dydaktycznych** był ważny dla osób najmłodszych, humanistów, pracujących w oparciu o umowy cywilnoprawne, specjalistów;
- na **możliwość uzyskania świadectwa/ certyfikatu potwierdzającego posiadane kompetencje** wskazywały głównie osoby powyżej 46 roku życia, ekonomiści, pracujący w oparciu o umowy cywilnoprawne, specjaliści oraz pracownicy szeregowi.

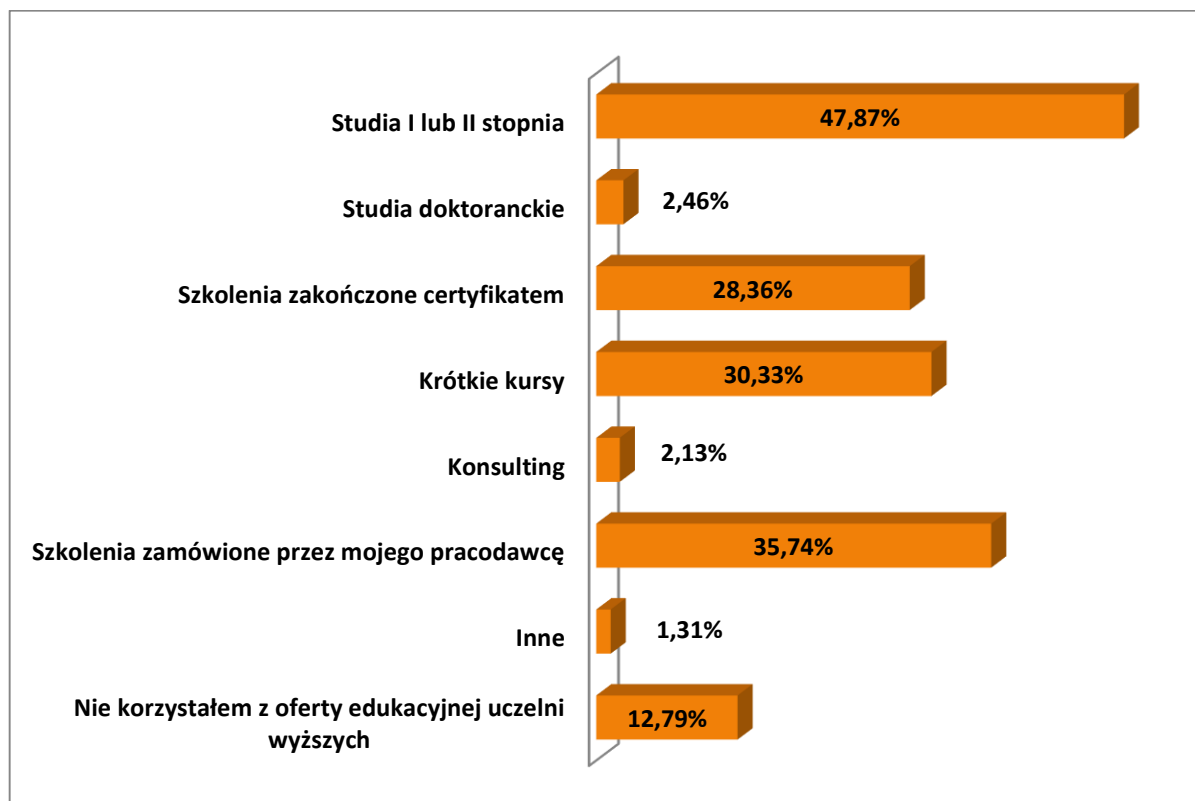
3.2. Miejsce uczelni wyższych oraz studiów podyplomowych w kształceniu przez całe życie

Studia podyplomowe są formą kształcenia osób dorosłych, która ze swojej natury (jak i nazwy) ma charakter wyraźnie akademicki. Odnosi się to podmiotów, oferujących tą formę kształcenia, uregulowań i wymagań prawnych itp. Ze względu jednak na istotę kształcenia osób dorosłych i często jego nierozzerwalny związek z konkretnymi potrzebami zarówno pracowników, jak i pracodawców, rysuje się zapotrzebowanie również na inne formy kształcenia. Formy być może bardziej elastyczne, być może bardziej dopasowane do potrzeb rynku pracy i przede wszystkim w krótszym czasie dostarczające niezbędnej wiedzy i niezbędnych umiejętności, a przede wszystkim praktycznych aspektów, które można wykorzystać na konkretnym stanowisku pracy.

W tym kontekście rodzi się pytanie o miejsce i rolę uczelni wyższych w kształceniu ustawicznym oraz o dopasowanie ich oferty do potrzeb i oczekiwań zarówno osób pracujących jak i pracodawców. Czy uczelnie wyższe potrafią dostosować ofertę studiów podyplomowych do potrzeb rynku, czy również oferują inne, niż studia, formy edukacji. W pierwszej kolejności uczestników badania zapytano o to, z jakich innych form edukacji oferowanych przez uczelnie wyższe korzystali w ostatnich 3 latach.

Na wykresie nr 12 przedstawiono strukturę badanych według form edukacji oferowanych przez uczelnie wyższe, z których korzystali w ciągu ostatnich trzech lat (oprócz studiów podyplomowych).

Wykres 12. Uczestnictwo respondentów w innych niż studia podyplomowe formach edukacji, oferowanych przez uczelnie wyższe w ciągu ostatnich trzech lat (wg odsetka respondentów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Nie powinien stanowić zaskoczenia fakt, że największa grupa badanych słuchaczy studiów podyplomowych przede wszystkim korzystała z typowej dla uczelni wyższych formy kształcenia, czyli studiów I lub II stopnia. Na ten element oferty edukacyjnej szkół wyższych wskazało bowiem blisko 48% badanych. Jednocześnie należy przypomnieć, że pytanie odnosiło się do trzech ostatnich lat, w związku z czym można wysnuć wniosek, że **absolwenci uczelni wyższych w relatywnie krótkim czasie od ukończenia studiów na I lub II stopniu, podejmują naukę na studiach podyplomowych**. W kontekście idei kształcenia przez całe życie to niezwykle ważne spostrzeżenie i jednocześnie wskazówka dla osób kształtujących ofertę edukacyjną szkół wyższych.

Drugim istotnym elementem w ofercie uczelni wyższych w zakresie kształcenia osób dorosłych jest, jak wynika z badania, organizowanie oraz realizacja szkoleń zamawianych

przez pracodawców. W tej właśnie formie kształcenia w ostatnich trzech latach uczestniczyło bowiem ponad 35% badanych. Niewiele mniejszym udziałem badanych, wskazujących na ich uczestnictwo, charakteryzowały się również **krótkie kursy** oraz **szkolenia zakończone certyfikatami**. Z pierwszej formy kształcenia korzystało 30% badanych, z drugiej ok. 28%. Najmniejszą liczbą beneficjentów, charakteryzowały się **usługi konsultingu** oraz **studia doktoranckie**, w których uczestniczyło ok. 2% respondentów. Co ósmy słuchacz studiów podyplomowych, uczestniczący w badaniu, oświadczył, że w okresie ostatnich trzech lat w ogóle nie korzystał z żadnej oferty edukacyjnej uczelni wyższych. Warto również z kolei zauważyć, że w wielu przypadkach słuchacze studiów podyplomowych w ostatnich trzech latach uczestniczyli w więcej niż tylko jednej formie kształcenia, oferowanej przez uczelnie wyższe.

W tabeli nr 7 przedstawiono ranking popularności poszczególnych form kształcenia oferowanych przez uczelnie wyższe, z których korzystali respondenci w ostatnich 3 latach.

Tabela 7. Ranking innych niż studia podyplomowe form kształcenia na uczelniach wyższych, w których respondenci uczestniczyli w ostatnich 3 latach

Forma kształcenia	Odsetek wg wszystkich wskazań
Studia I lub II stopnia	29,74%
Szkolenia zamówione przez pracodawcę	22,20%
Krótkie kursy	18,84%
Szkolenia zakończone certyfikatem	17,62%
Nie korzystałem z oferty edukacyjnej uczelni wyższych	7,94%
Studia doktoranckie	1,53%
Konsulting	1,32%
Inne	0,81%
Razem	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

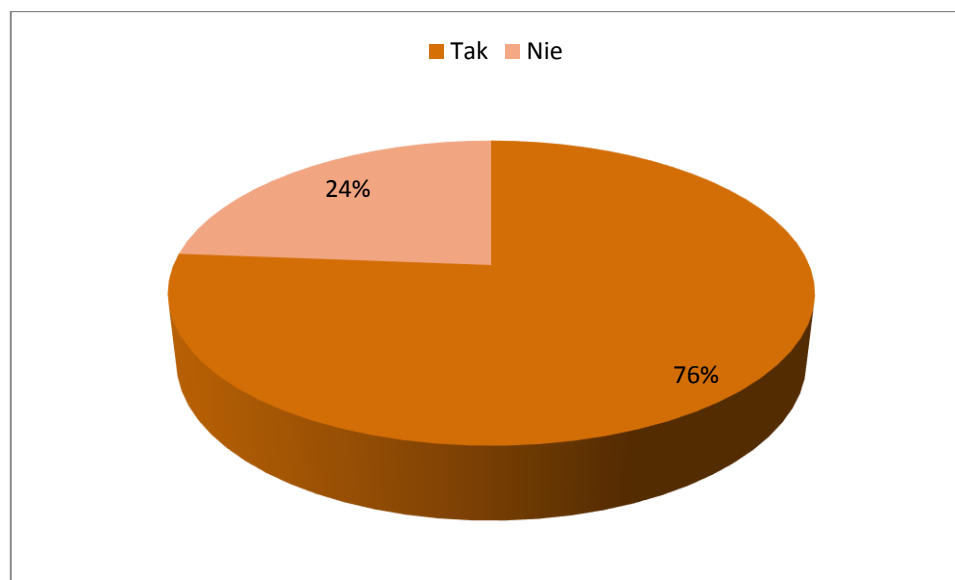
Studia I i II stopnia stanowiły blisko 30% wszystkich form edukacji, z których w ostatnich trzech latach korzystały osoby uczestniczące w badaniu. Co piąta wskazywana forma to z kolei **szkolenia zamówione przez pracodawcę**. W dalszej kolejności w rankingu znalazły się **krótkie kursy** oraz **szkolenia zakończone certyfikatem**. Wśród wszystkich

wskazań słuchaczy studiów podyplomowych były to formy, których udział kształtował się w granicach 17-18%.

Uczelnie wyższe nie są jednak jedynymi podmiotami, w których ofercie znajdują się formy edukacji adekwatne dla osób dorosłych. Zwłaszcza w dobie szerokiego wykorzystania środków z Europejskiego Funduszu Społecznego, oferta edukacyjna firm i instytucji szkoleniowych jest niezwykle bogata. Nie ulega również wątpliwości, że taka sytuacja zmusza wszystkie instytucje rynku edukacyjnego do konkurowania i podnoszenia poziomu swojej konkurencyjności.

Słuchacze studiów podyplomowych, uczestniczących w badaniu ankietowym, zostali zapytani o to, czy w ostatnich trzech latach korzystali również z ofert kształcenia świadczonych przez podmioty inne niż uczelnie wyższe, na przykład firmy i instytucje szkoleniowe, centra kształcenia ustawicznego itp. Wykres nr 13 pokazuje, jak odpowiadali badani.

Wykres 13. Uczestnictwo respondentów w formach kształcenia poza uczelniami wyższymi

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Spośród 610 osób uczestniczących w badaniu ankietowym aż 465 przyznało, że w ostatnich trzech latach uczestniczyły w formach kształcenia przez całe życie poza uczelniami

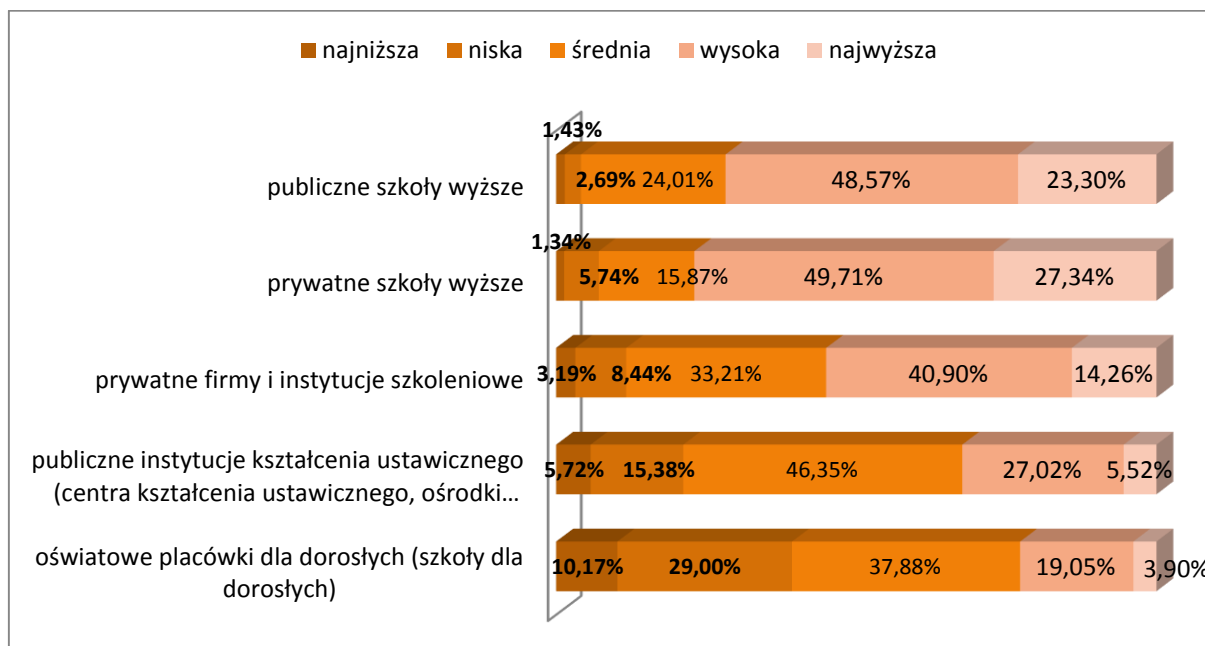
wyższymi. To 76% wszystkich badanych. Taki odsetek odpowiedzi potwierdzających korzystanie z oferty edukacyjnej instytucji innych niż szkoły wyższe wyraźnie dowodzi, że na rynku edukacyjnym uczelnie mają poważnych konkurentów i nie mają monopolu w zakresie kształcenia przez całe życie.

Choć generalnie we wszystkich grupach respondentów obserwowano duże doświadczenia w korzystaniu z usług instytucji edukacyjnych innych niż uczelnie wyższe, to jednak największą aktywność w tym zakresie deklarowały osoby w przedziale wiekowym od 26 do 45 roku życia, absolwenci kierunków technicznych i humanistycznych, pracodawcy i pracujący na własny rachunek, zarządzający własną firmą oraz menedżerowie wszystkich szczebli.

Respondenci w czasie badania mieli możliwość wyrażenia swojej opinii o ofercie edukacyjnej różnych instytucji, których działalności koncentruje się na kształceniu osób dorosłych. Zadano im pytanie o to, jak w oparciu o swoje dotychczasowe doświadczenia i obserwacje, oceniają poszczególne podmioty rynku usług edukacji ustawicznej pod kątem jakości oferowanych usług. W szczególności przedmiotem oceny były: **różnorodność oferty, przydatność w karierze zawodowej, sposób świadczenia usług, dostępność cenowa** oraz inne. Badani każdej z wymienionych w ankiecie instytucji nadawali oceny od 1- najniższa do 5- najwyższa. Na wykresie nr 14 przedstawiono, jak ocenili instytucje kształcenia przez całe życie.

W pierwszej kolejności ocenie poddane zostały **publiczne szkoły wyższe**. Około 48,5% uczestników badania oceniło jakość oferowanych przez te instytucje usług edukacji ustawicznej jako **wysoką**. Ocena **najwyższa** szkołom wyższym została przyznana przez ok. 23% respondentów. Łącznie na ocenę wysoką i bardzo wysoką w przypadku szkół publicznych wskazało blisko 72% badanych. W opinii 24% uczestników badania, oferta edukacji ustawicznej uczelni publicznych charakteryzowała się **średnią jakością**. Na ocenę najniższą oraz niską łącznie wskazywał niewielki odsetek badanych, który wyniósł jedynie ok. 4%.

Wykres 14. Ocena jakości kształcenia podmiotów rynku edukacji ustawicznej

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Jako drugie ocenie poddane zostały **uczelnie prywatne**. W ich przypadku odsetek osób przyznających ocenę **wysoką** oraz **najwyższą** był niewiele wyższy niż dla uczelni publicznych. Blisko połowa respondentów uczelniom prywatnym przyznała ocenę wysoką, zaś ok. 27% ocenę najwyższą. Łącznie odsetek dla oceny wysokiej i najwyższej wynosił w przypadku uczelni niepublicznych 77% i był **najwyższy** ze wszystkich podmiotów, których jakość oferty edukacyjnej oceniano. Niespełna 16% badanych stwierdziło, że poziom jakości kształcenia na uczelniach niepublicznych jest średni. Należy jednak zauważyć, że większemu odsetkowi wskazań na oceny dobre w przypadku uczelni prywatnych w stosunku do państwowych, towarzyszył również niewiele większy udział badanych, którzy zaznaczyli oceny niską oraz najniższą. Obie te oceny łącznie charakteryzowały się ok. 7% udziałem we wszystkich ocenach, przyznanych przez respondentów uczelniom prywatnym.

Wśród pozostałych instytucji rynku usług edukacji, których jakość kształcenia oceniano, znalazły się **prywatne firmy i instytucje szkoleniowe**, **publiczne instytucje kształcenia ustawicznego** (centra kształcenia ustawicznego, ośrodki doskonalenia zawodowego itp) oraz **oświatowe placówki dla dorosłych** (szkoły dla dorosłych). Wyniki

badania ankietowego wyraźnie wskazują na różnice w ocenach przyznawanych tym instytucjom w porównaniu do uczelni wyższych, niezależnie od formy własności.

Jakość usług edukacyjnych **prywatnych firm i instytucji szkoleniowych** w opinii respondentów wypadła relatywnie dobrze na tle uczelni wyższych. Co trzeci badany przyznał ocenę **średnią**, jednakże ok. 55% osób wskazywało na ocenę **wysoką** oraz **najwyższą**. Większy był w tym przypadku już odsetek osób, które oceniły jakość kształcenia w tych instytucjach jako **niską** lub **bardzo niską**. Wynosił on ok. 11%.

Pozostałe podmioty oferujące formy kształcenia ustawicznego wypadły już zdecydowanie gorzej. Przejawem tego nie tylko był wyraźnie mniejszy odsetek wskazań na oceny wysokie, ale znaczący wzrost odsetka respondentów, którzy oceniali je jako **niskie** i **bardzo niskie**. I tak **publiczne instytucje kształcenia ustawicznego** oceniono głównie jako **przeciętne**. Ocenę **średnią** tym instytucjom przyznało ok. 46% badanych. Ocenę **najwyższą** wskazywał jedynie co dwudziesty uczestnik badania, a **wysoką** około 27% osób. Skumulowany odsetek badanych, którzy ofertę **publicznych instytucji kształcenia ustawicznego** ocenili jako **niską** i **bardzo niską** wynosił 21%.

Zdecydowanie najslabiej została oceniona jakość oferty **oświatowych placówek dla dorosłych**. Blisko 40% badanych przyznało tym instytucjom oceny **bardzo niskie** lub **niskie**. Niemalże równie liczna była grupa osób oceniających **szkoły dla dorosłych** jako **przeciętne**. Ocenę **wysoką** tym instytucjom przyznał jedynie co piąty badany, a najwyższą wskazało niespełna 4% osób.

3.3. Nowoczesny model kształcenia przez całe życie

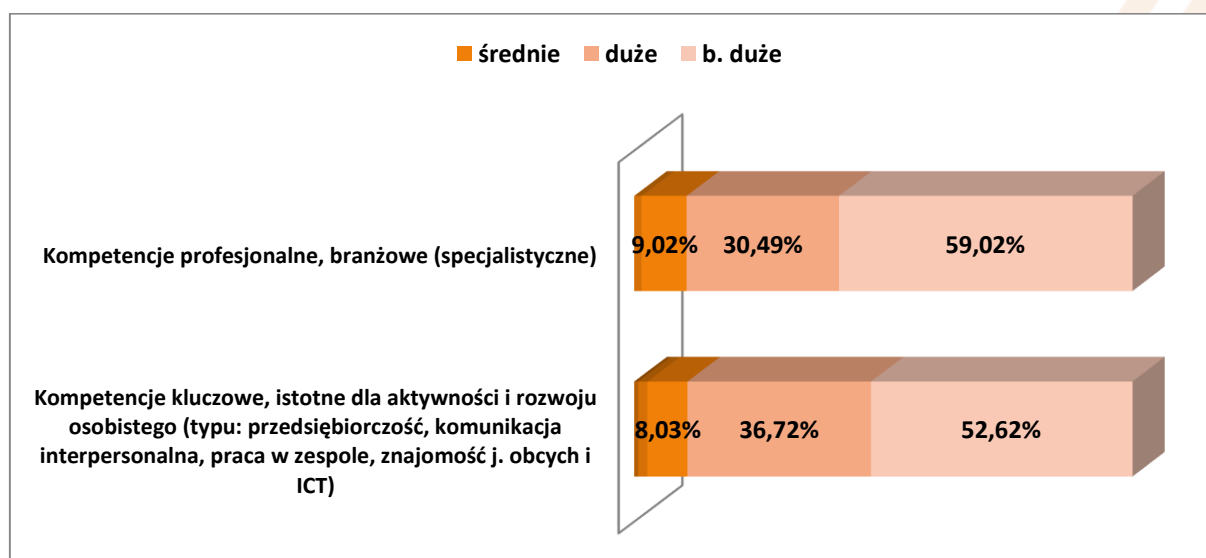
W gospodarce opartej na wiedzy, gdzie priorytetem jest wysoka jakość kapitału ludzkiego, ważne jest, jak kapitał ten powinien być budowany i jakie elementy składowe powinny mieć decydującą rolę w jego kształtowaniu. Obecnie wiele dyskusji toczy się wokół reformy systemu kształcenia, uczenia się przez całe życie oraz zestawu i znaczenia kompetencji kluczowych zarówno dla pojedynczego człowieka, jak również dla gospodarki. Istotnym aspektem kształcenia są również stosowane metody, które powinny być adekwatne

do zmieniającego się tempa życia, rozwijającej się technologii i „inżynierii” uczenia się. Wszystkie te elementy mają złożyć się na nowoczesny model kształcenia, również w kontekście kształcenia przez całe życie (lifelong learning).

Bardzo istotnym aspektem konstruowania oferty edukacyjnej dla dorosłych jest uwzględnienie tak zwanych kompetencji kluczowych, które w odróżnieniu od kompetencji profesjonalnych, mają charakter uniwersalny, a jednocześnie odgrywają bardzo ważną rolę w budowaniu przydatności zawodowej każdego człowieka.

W badaniu ankietowym słuchaczy studiów podyplomowych zapytano o znaczenie kompetencji w ich karierze zawodowej, jednakże w podziale na kompetencje profesjonalne oraz kluczowe. Te ostatnio traktowane są jako kompetencje istotne dla aktywności i rozwoju osobistego. Słuchacze w skali od 1- znaczenie bardzo małe do 5- znaczenie bardzo duże, określali wpływ, jaki odgrywają dwie główne kategorie kompetencji na ich karierę zawodową. Rozkład ich odpowiedzi został przedstawiony na wykresie nr 15²⁴.

Wykres 15. Znaczenie poszczególnych kompetencji w karierze zawodowej respondentów

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

²⁴ W celu zwiększenia czytelności wykresu nie uwidocznilo na nim odsetka wskazań na małe i bardzo małe znaczenie, który w przypadku obu kompetencji był znikomy.

Z punktu widzenia wpływu na karierę zawodową, większe znaczenie uczestnicy badania przywiązywali do rozwoju **kwalfikacji specjalistycznych (profesjonalnych)**. Charakteryzowały się one większym odsetkiem respondentów, którzy wskazywali na ich **bardzo duże znaczenie**. Wyniósł on bowiem blisko 60%. W przypadku **kompetencji kluczowych** odsetek ten był o ok. 7 pkt. procentowych mniejszy. Takie kompetencje jak **przedsiębiorczość, komunikacja interpersonalna, praca w zespole, znajomość języków obcych i technologii ICT**, miała **bardzo duże znaczenie** w karierze zawodowej ok. 52,6% badanych osób. W większej mierze przypisywano temu właśnie typowi kwalifikacji znaczenie **duże**. Odsetek respondentów, którzy zaznaczyli ten wariant odpowiedzi w przypadku **kompetencji kluczowych** wynosił ok. 36%, zaś dla profesjonalnych kształtował się na poziomie ok. 30%.

Należy zauważyć, że kompetencje kluczowe, istotne dla aktywności i rozwoju zawodowego w największym stopniu docenione zostały głównie przez osoby w wieku od 26 do 45 lat, ekonomistów, pracodawców oraz osoby pracujące w oparciu o umowy cywilnoprawne, a także przez zarządzających własną firmą oraz menedżerów, niezależnie od szczebla, na jakim pełnili swoją funkcję.

Stworzeniu nowoczesnego, dopasowanego do potrzeb odbiorców, modelu kształcenia ustawicznego służy również poznanie oczekiwań potencjalnych beneficjentów odnośnie form, w jakich najchętniej przyswajają wiedzę oraz zdobywają nowe umiejętności. W pytaniu o preferencje odnośnie sposobów uczenia się respondenci mogli wskazać dowolną liczbę spośród następujących opcji:

- gdy wykładowca daje coś do czytania na papierze lub tablicy, pokazuje książki, ilustracje, wykresy, mapy, szkice lub przedmioty, nie każąc przy tym niczego mówić, pisać, ani o niczym dyskutować (tradycyjny wykład bez interakcji ze słuchaczem);
- gdy wykładowca wyjaśnia wszystko, mówiąc lub wygłaszając wykład, pozwala przedyskutować temat i zadawać pytania, nie wymagając jednocześnie czytania i/ lub sporządzania notatek (wykład tradycyjny z interakcją);
- gdy wykładowca umożliwia zapisywanie informacji lub sporządzanie rysunków, szkiców, tabel lub grafów, pisanie na klawiaturze lub wykonywanie innych czynności, **które**

angażują ręce (wykład, w trakcie którego słuchacze robią notatki, szkice, tabele, grafy, piszą na klawiaturze);

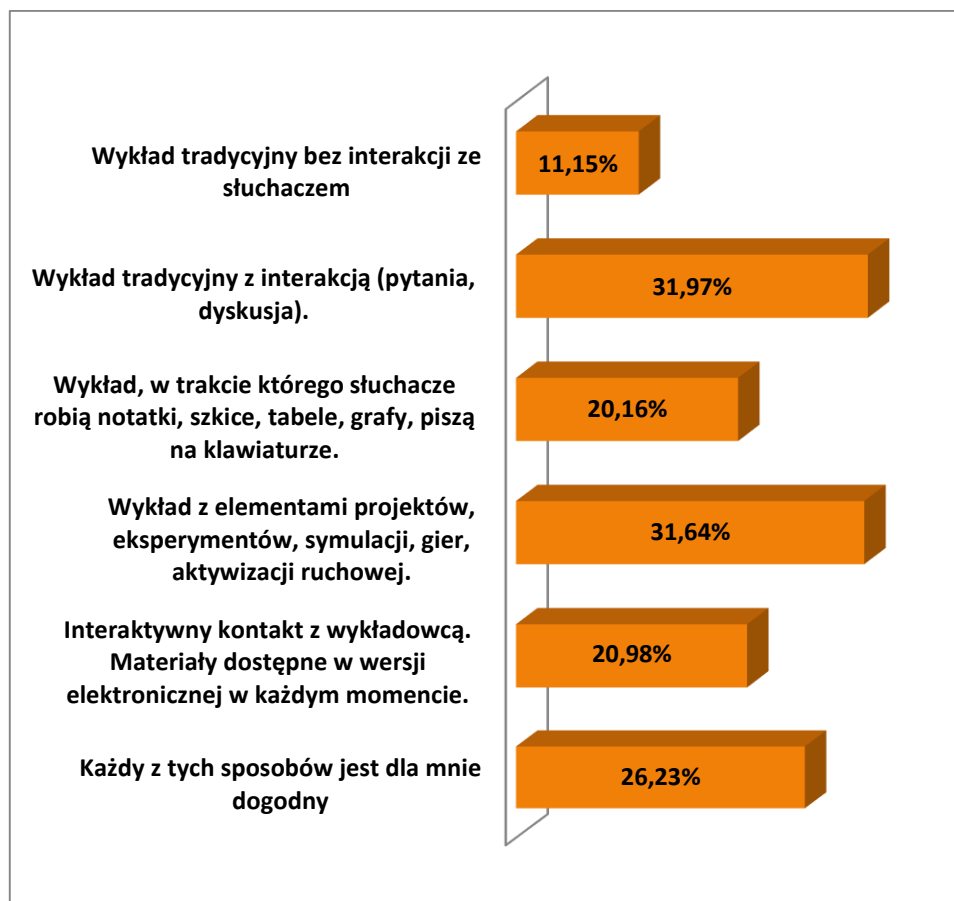
- gry wykładowca pozwala robić projekty, symulacje, eksperymenty, grać w gry, odgrywać role, odtwarzać rzeczywiste sytuacje z życia, dokonywać odkryć lub też angażować się w inne działania związane z ruchem (wykład z elementami projektów, eksperymentów, symulacji, gier, aktywizacji ruchowej);
 - gdy umożliwiony jest interaktywny kontakt z wykładowcą, a materiały dydaktyczne dostępne są w wersji elektronicznej, tak że mam do nich dostęp w każdym momencie (interaktywny kontakt z wykładowcą. Materiały dostępne w wersji elektronicznej w każdym momencie);
 - każdy z tych sposobów jest dla mnie dogodny.
- Rozkład odpowiedzi słuchaczy studiów podyplomowych na pytanie o preferowane sposoby uczenia się wg odsetka respondentów przedstawiono na wykresie nr 16.

Jak wynika z odpowiedzi badanych, najchętniej przyswajają oni wiedzę na dwa, najbardziej popularne wśród nich sposoby. Słuchacze preferują **wykład, w trakcie którego wykładowca wszystko wyjaśnia, pozwala na przedyskutowanie tematu i zadawanie pytań** (jednocześnie nie wymagając czytania i/lub sporządzania notatek) oraz **w trakcie którego odbywają się projekty, symulacje, eksperymenty, gry, odtwarzane są rzeczywiste sytuacje z życia jak również podejmuje się aktywności związane z ruchem**. Odsetek słuchaczy wskazujących na te sposoby przekazywania i przyswajania wiedzy był w obu przypadkach niemal identyczny i wynosił ok. 31-32%. W analizie wskazań preferowanego przez słuchaczy SP stylu uczenia się nasuwa się wątpliwość. Mianowicie, czy respondenci w swoich wskazaniach nie odwoływali się po prostu do tych technik, z którymi mają najczęściej do czynienia.

W dalszej kolejności znalazły się sposoby przyswajania wiedzy, które dogodne były dla ok. 20% słuchaczy w każdym z wymienionych przypadków. Co piąty słuchacz studiów podyplomowych, uczestniczący w badaniu preferuje **interaktywny kontakt z wykładowcą, przy możliwości dostępu do materiałów dydaktycznych w wersji elektronicznej w każdym**

momencie oraz wykład, podczas którego wykładowca umożliwia zapisywanie informacji lub sporządzanie rysunków, szkiców, tabel lub grafów.

Wykres 16. Preferowane sposoby nauczania (wg odsetka respondentów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

W najmniejszym stopniu przez słuchaczy studiów podyplomowych preferowany jest **tradycyjny wykład, pozbawiony elementów dyskusji lub jakiegokolwiek innej interakcji wykładowcy ze słuchaczem**. Tą formę przyswajania wiedzy jako dogodną dla siebie, wskazało jedynie ok. 11% respondentów.

Relatywnie liczna grupa słuchaczy studiów podyplomowych, bowiem 160 osób, nie wskazała w trakcie badania na swoje wyraźne preferencje odnośnie sposobów przekazywania wiedzy, podczas zajęć na studiach podyplomowych. Stwierdziły one bowiem, że każdy z wymienionych w ankiecie sposobów przekazywania wiedzy jest dla nich dogodny. Odsetek słuchaczy, którzy nie mieli wyraźnych preferencji w tym względzie wyniósł ok 26%

Tabela 8. Ranking preferowanych przez słuchaczy form nauczania

Forma nauczania	Odsetek wg wszystkich wskazań
Wykład tradycyjny z interakcją (pytania, dyskusja).	22,49%
Wykład z elementami projektów, eksperymentów, symulacji, gier, aktywizacji ruchowej.	22,26%
Każdy z tych sposobów jest dla mnie dogodny	18,45%
Interaktywny kontakt z wykładowcą. Materiały dostępne w wersji elektronicznej w każdym momencie.	14,76%
Wykład, w trakcie którego słuchacze robią notatki, szkice, tabele, grafy, piszą na klawiaturze.	14,19%
Wykład tradycyjny bez interakcji ze słuchaczem	7,84%
Razem	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

W tabeli nr 8 przedstawiono preferowane sposoby przyswajania wiedzy przez słuchaczy studiów podyplomowych wg udziału, jaki osiągnęły we wszystkich wskazaniach. Wnioski z ich analizy pokrywają się z wcześniejszymi spostrzeżeniami. Na pierwszym miejscu znalazły się dwie metody przekazywania wiedzy, które charakteryzowały się prawie identycznym udziałem we wszystkich wskazaniach na preferowane przez słuchaczy studiów podyplomowych sposoby uczenia się. Największą popularnością wśród słuchaczy cieszą się **wykłady**, choć bezwzględnie powinny mieć charakter **interaktywny** oraz zawierać elementy **aktywizujące**. Słuchacz w trakcie wykładu powinien mieć **możliwość wyrażania swojego zdania, uczestniczenia w dyskusji oraz zadawania pytań**. Jednocześnie istotne jest, by wykładom **towarzyszyły wszelkiego rodzaju projekty, symulacje, eksperymenty, gry decyzyjne, odgrywanie i odtwarzanie rzeczywistych sytuacji z życia, jak również inne działania, w tym aktywizujące ruchowo**.

Jak już wcześniej wspomiano, wśród słuchaczy znajdowały się osoby, które nie posiadały wyraźnych preferencji, co do sposobu przekazywania wiedzy. Wśród wszystkich wskazań w pytaniu o dogodne dla słuchaczy sposoby uczenia się ich udział wynosił ok. 18%.

Kolejne miejsce w rankingu sposobów przekazywania wiedzy najbardziej preferowanych przez słuchaczy studiów podyplomowych znalazły się **wykład interaktywny z możliwością nieograniczonego dostępu do materiałów dydaktycznych w wersji elektronicznej** oraz **wykład, w trakcie którego dominują typowe elementy wizualizacyjne**, takie jak **rysunki, szkice, tabele**. Obie te formy prowadzenia wykładów charakteryzowały się udziałem we wszystkich kategoriach wynoszącym ok. 14%.

Najmniejszą popularnością cieszył się **wykład tradycyjny, nieaktywizujący w żaden sposób słuchaczy**. Udział tej formy wśród wszystkich wskazań kształtował się na poziomie niespełna 8%.

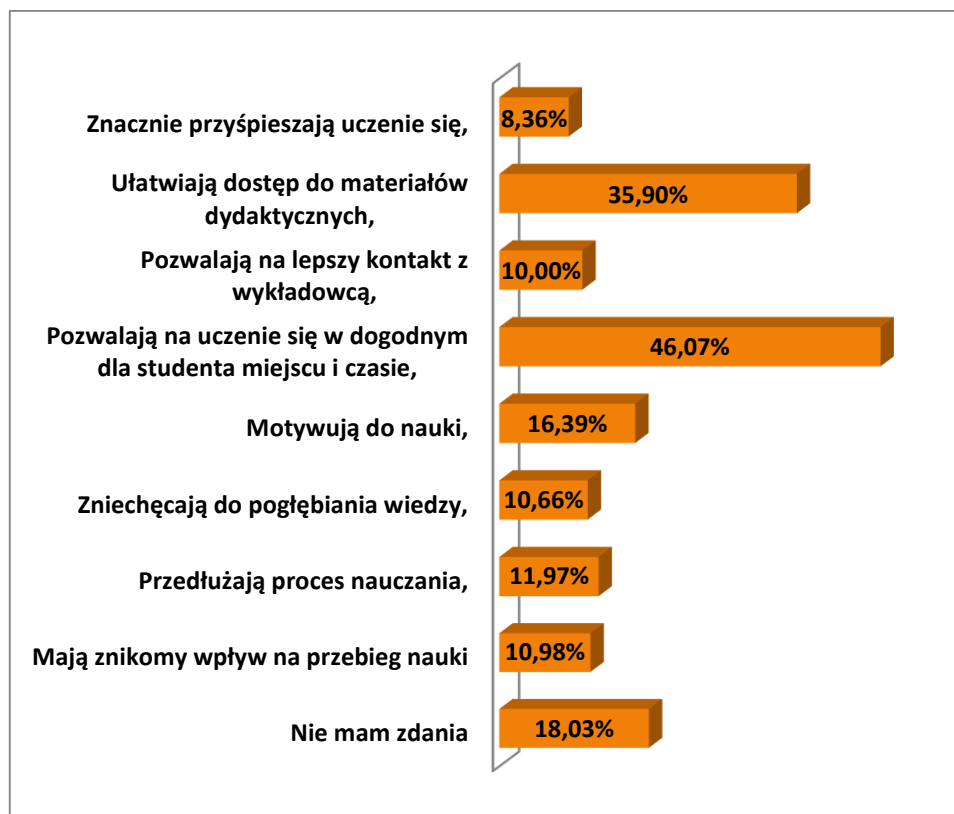
Ostatnim aspektem badania ankietowego słuchaczy studiów podyplomowych była rola technik nauczania na odległość, w tym e-learningu, w nauczaniu osób dorosłych. Uczestnikami badania byli słuchacze studiów podyplomowych, jednakże wykorzystanie omawianych metod może mieć szerszy zakres. Odnosi się bowiem do metody, a nie jedynie do zawartości. Słuchacze, wybierając maksymalnie 3 odpowiedzi, mogli ustosunkować się do następujących cech, charakteryzujących techniki nauczania na odległość:

- znacznie przyspieszają uczenie się;
- ułatwiają dostęp do materiałów dydaktycznych;
- pozwalają na lepszy kontakt z wykładowcą;
- pozwalają na uczenie się w dogodnym dla studenta miejscu i czasie;
- motywują do nauki;
- zniechęcają do pogłębiania wiedzy;
- przedłużają proces uczenia się;
- mają znikomy wpływ na przebieg nauki.

Największa grupa słuchaczy studiów podyplomowych wśród zalet technik nauczania na odległość, doceniła możliwość uczenia się w dogodnym dla studenta miejscu i czasie. Respondenci, którzy wskazywali na tą cechę nauczania na odległość, stanowili 46% wszystkich badanych. Należy przyznać, że jest to obiektywna i niezaprzeczalna zaleta e-learningu. Drugą pod względem ważności zaletą nauczania na odległość, w opinii badanych,

było ułatwienie dostępu do materiałów dydaktycznych, na które wskazało blisko 36% respondentów.

Wykres 17. Opinie na temat nauczania na odległość (wg odsetka respondentów)

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Możliwość nauki w dowolnym miejscu i czasie oraz łatwiejszy dostęp do materiałów dydaktycznych to niezaprzeczalnie najważniejsze zalety technik nauczania na odległość, zauważone przez słuchaczy studiów podyplomowych, biorących udział w badaniu ankietowym. Wśród pozostałych cech, wymienionych w ankiecie a jednocześnie wskazywanych przez badanych, znalazły się zarówno te, które ogólnie można określić jako zalety nauczania na odległość, jednocześnie jednak część słuchaczy wskazywała również na pewne wady e-learningu.

Wśród zalet technik nauczania na odległość które w dalszej kolejności wskazywane były przez słuchaczy, jedna charakteryzowała się relatywnie większym odsetkiem respondentów. Około 16% osób wyraziło przekonanie, że techniki nauczania na odległość

motywują do nauki. Interesujące może być w tym miejscu określenie, czy motywują do intensywniejszego uczenia się już w trakcie studiów realizowanych w drodze e-learningu, czy raczej ułatwiają decyzję o podjęciu studiów w ogóle?

Co dziesiąty słuchacz studiów podyplomowych zgodził się z tezą, że techniki nauczania na odległość **pozwalają na lepszy kontakt z wykładowcą**, zaś ok. 8% osób zauważyło, że **znacznie przyspieszają uczenie się**.

Jak już wcześniej wspomniano, słuchacze studiów podyplomowych podeszli również krytycznie do niektórych aspektów związanych ze stosowaniem technik nauczania na odległość, w tym e-learningu. Zdaniem badanych techniki te mogą **zniechęcać do pogłębiania wiedzy, przedłużać proces nauczania**, czy mieć po prostu **mieć nikomy wpływ na przebieg nauki**. W każdym z tych przypadków odsetek respondentów, którzy wskazywali na te kwestie wynosił ok. 10-12%.

W tabeli nr 9 przedstawiono zestawienie cech charakterystycznych dla technik nauczania na odległość według ich udziału w sumie wszystkich wskazań badanych. W tym zestawieniu znalazły się również opinie, wskazujące na niską przydatność e-learningu w nauczaniu, które miały większy udział, niż jego zalety.

Tabela 9. Opinie na temat nauczania na odległość

Opinia	Odsetek wg wszystkich wskazań
Pozwalają na uczenie się w dogodnym dla studenta miejscu i czasie,	27,36%
Ułatwiają dostęp do materiałów dydaktycznych,	21,32%
Nie mam zdania	10,71%
Motywują do nauki,	9,74%
Przedłużają proces nauczania,	7,11%
Mają nikomy wpływ na przebieg nauki	6,52%
Zniechęcają do pogłębiania wiedzy,	6,33%
Pozwalają na lepszy kontakt z wykładowcą,	5,94%
Znacznie przyspieszają uczenie się	4,97%
Razem	100%

Źródło: opracowanie własne na podstawie wyników badania

Podobnie jak miało to miejsce w poprzednim zestawieniu, najważniejszymi zaletami technik nauczania na odległość, zauważonymi przez słuchaczy studiów podyplomowych były **możliwość uczenia się w dogodnym dla studenta miejscu i czasie** oraz **ułatwiony dostęp do materiałów dydaktycznych**. Pierwszy czynnik stanowił ok. 27%, drugi zaś ok. 21% wszystkich wskazań słuchaczy. W dalszej kolejności znalazły się wskazania na **brak zdania słuchaczy** oraz **motywacja do nauki**, z ok. 10% udziałem we wszystkich opiniach.

Należy jednak przyznać, że w rankingu charakterystyk nauczania na odległość i jego roli w edukacji dorosłych, na kolejnych miejscach znalazły się krytyczne uwagi. W granicach 6-7% wszystkich wskazań, znalazły się opinie, że techniki nauczania na odległość **przedłużają proces nauczania** i **mają znikomy wpływ na przebieg nauki**, mogą również **zniechęcać do pogłębiania wiedzy**.

Ostatnie miejsca w zestawieniu cech opisujących rolę technik nauczania na odległość w procesie kształcenia zajęły takie czynniki jak **ułatwienie kontaktu z wykładowcą** oraz **znaczne przyspieszenie uczenia się**.

4. Weryfikacja hipotez badawczych

Na podstawie wyników badania ankietowego, realizowanego wśród słuchaczy studiów podyplomowych udało się uzyskać odpowiedzi na szczegółowe problemy badawcze odnoszące się do tej grupy, jak również zweryfikować postawione hipotezy badawcze.

Uczestnicy badania, oceniając instytucje kształcenia osób dorosłych zdecydowanie najwyższe oceny przyznali zarówno publicznym, jak i niepublicznym szkołom wyższym. Pozostałe podmioty, takie jak prywatne firmy i instytucje szkoleniowe, publiczne instytucje kształcenia ustawicznego oraz oświatowe placówki dla dorosłych oceniane były zdecydowanie słabiej.

Najwyżej przez słuchaczy studiów podyplomowych zostały ocenione **uczelnie prywatne**, dla których odsetek respondentów wskazujących na oceny wysokie oraz bardzo wysokie łącznie, wynosił 77%. W przypadku uczelni publicznych był nieznacznie mniejszy i kształtował się na poziomie 72%.

Relatywnie dobrze na tle uczelni wyższych ocenione zostały **prywatne firmy i instytucje szkoleniowe**, jednakże odsetek respondentów, wybierających ocenę wysoką oraz najwyższą wynosił w ich przypadku już tylko 55%. Co trzeci badany w przypadku tych podmiotów przyznawał ocenę średnią. Na ocenę niską lub bardzo niską wskazywało ok. 11% respondentów.

Pozostałe podmioty oferujące formy kształcenia ustawicznego wypadły już zdecydowanie gorzej. Przejawem tego nie tylko był wyraźnie mniejszy odsetek wskazań na oceny wysokie, ale znaczący wzrost odsetka respondentów, którzy oceniali je jako niskie i bardzo niskie. I tak **publiczne instytucje kształcenia ustawicznego** oceniono głównie jako **przeciętne**. Skumulowany odsetek badanych, którzy ofertę **publicznych instytucji kształcenia ustawicznego** ocenili jako **niską** i **bardzo niską** wynosił 21%.

Zdecydowanie najslabiej została oceniona jakość oferty **oświatowych placówek dla dorosłych**. Blisko 40% badanych przyznało tym instytucjom oceny **bardzo niskie** lub **niskie**. Niemalże równie liczna była grupa osób oceniających **szkoły dla dorosłych** jako **przeciętne**.

Ocenę **wysoką** tym instytucjom przyznał jedynie co piąty badany, a najwyższą wskazało niespełna 4% osób.

Jednocześnie jak się okazuje, studia podyplomowe nie były jedyną formą kształcenia ustawicznego, w jakich uczestniczyli respondenci. Spośród 610 osób uczestniczących w badaniu ankietowym aż 465 przyznało, że w ostatnich trzech latach uczestniczyły w formach kształcenia ustawicznego poza uczelniami wyższymi. To 76% wszystkich badanych. Taki odsetek odpowiedzi potwierdzających korzystanie z oferty edukacyjnej instytucji innych niż szkoła wyższe wyraźnie dowodzi, że na rynku edukacyjnym uczelnie mają poważnych konkurentów i nie mają monopolu w zakresie kształcenia ustawicznego.

Wyniki badania wskazują jednoznacznie na **bezwzględny prymat Internetu jako źródła informacji o ofercie edukacyjnej uczelni wyższych** dla współczesnego słuchacza studiów podyplomowych. Przede wszystkim w poszukiwaniu informacji słuchacze odwiedzają **strony www uczelni**, oferujących studia podyplomowe. Drugim pod względem popularności wśród słuchaczy studiów podyplomowych źródłem informacji o ofercie edukacyjnej były **portale społecznościowe**. Również i w tym przypadku „nośnikiem” informacji jest Internet. Wśród źródeł wiedzy o studiach podyplomowych związanym z Internetem były również **portale edukacyjne**.

Ostatecznie **źródła internetowe w sumie stanowiły blisko 70% wszystkich form pozyskiwania wiedzy na temat oferty studiów podyplomowych uczelni wyższych**.

Na uwagę zasługuje również fakt, że relatywnie ważnym źródłem wiedzy o ofercie edukacyjnej uczelni wyższych dla słuchaczy są **rekomendacje innych osób**. Może stanowić to niezwykle istotny czynnik, motywujący uczelnie do podnoszenia oraz zachowania wysokiej jakości kształcenia w ramach studiów podyplomowych.

Największe znaczenie w ofercie studiów podyplomowych dla uczestników badania miały przede wszystkim następujące kwestie: **możliwość uzyskania świadectwa/ certyfikatu potwierdzającego posiadane kompetencje, uwzględnianie aspektów praktycznych, dbałość o poziom nauczania, dostęp on-line do materiałów dydaktycznych oraz możliwość elastycznego dostosowania programu studiów do indywidualnych potrzeb słuchacza**.

Słuchacze studiów podyplomowych podkreślali również znaczenie takich czynników jak **możliwość uzyskania poradnictwa edukacyjnego oraz zawodowego, adekwatność**

tematyki oferowanych studiów podyplomowych do potrzeb rynku pracy, jak również nowoczesne metody dydaktyczne, uwzględniające specyfikę kształcenia osób dorosłych.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że w przypadku żadnego z wymienionych w kwestionariuszu ankietowym aspektów odsetek skumulowanych wskazań na duże i bardzo duże ich znaczenie nie był mniejszy niż 50%. Słuchacze wyraźnie poszukiwaliby w ofercie studiów podyplomowych **możliwości elastycznego dostosowania programu studiów do indywidualnych potrzeb słuchacza, możliwości uznawania niektórych kompetencji uczestnika studiów wymaganych do uzyskania dyplomu, a zdobytych poza uczelnią, aktywizujących metod kształcenia, diagnozowania potrzeb rozwojowych uczestników studiów podyplomowych i osiągniętych efektów kształcenia, multimedialnych metod szkoleniowych** oraz **podziału zakresu kształcenia na mniejsze części, które można opanować w różnym czasie i w różnych systemach.**

Zaskakujący wydaje się relatywnie niski odsetek słuchaczy, którzy wskazywaliby większe zainteresowanie **wykorzystaniem technologii mobilnych w kształceniu** lub **studiowaniem w trybie e-learningu**. Należy jednak podkreślić, że stosowanie technik mobilnych, czy e-learning w ogóle, jest tylko metodą- nośnikiem i to nierzadko warunkującym wdrożenie w życie innych rozwiązań, na które respondenci wyraźnie wskazywali. Do takich zaliczyć należy **możliwość podziału zakresu kształcenia na mniejsze części**, czy też **możliwość elastycznego dostosowania programu studiów do indywidualnych potrzeb słuchaczy**.

Wśród wszystkich kategorii wymienionych w kwestionariuszu ankietowym, dwie były wskazywane zdecydowanie najczęściej. Należały do nich **chęć zdobycia wiedzy w wybranej przez siebie dziedzinie** oraz **prestż uczelni**.

Do pozostałych czynników o istotnym znaczeniu dla słuchaczy należały **potrzeba uzyskania uprawnień w danej dziedzinie, chęć zdobycia umiejętności w wybranej przez siebie dziedzinie** oraz **warunki cenowe**.

Należy podkreślić, że największe znaczenie miały dla słuchaczy czynniki „uniwersalne” mające bezpośredni związek z efektami i istotą procesu kształcenia. Mniejsze znaczenie przy wyborze studiów podyplomowych miały czynniki związane z technicznymi aspektami

przebiegu tego procesu, niezależnie od tego czy chodziło o dobór treści, wykładowców, czy zastosowanej metodologii.

Słuchacze studiów podyplomowych generalnie bardzo dobrze ocenili przydatność zawodową studiów podyplomowych, w których uczestniczyli. Łącznie **70% uczestników studiów podyplomowych, uczestniczących w badaniu uznało, że ich przydatność dla pracy zawodowej była wysoka lub bardzo wysoka.** To zdecydowana większość badanych.

Jak wynika z przeprowadzonych badań, uczelnie wyższe w ramach oferowanych przez nie studiów podyplomowych w wystarczającym stopniu opanowały organizację i zarządzanie procesami związanymi z **planowaniem zajęć, zasadami rekrutacji studentów, czy dostępem słuchaczy do informacji nt. programu kształcenia.** Słuchacze uczestniczący w badaniu ankietowym pozytywnie oceniali również **zasady, kryteria i źródła doboru wykładowców, procedury oceny osiągnięć słuchaczy pod kątem efektów kształcenia.**

Do aspektów związanych z organizacją i zarządzaniem studiami podyplomowymi, które budziły zastrzeżenia słuchaczy należały z kolei **wykorzystanie technologii informatycznych w administracji studiami, standaryzowanie opisu efektów kształcenia, ułatwiające porównywanie ofert studiów podyplomowych, wykorzystanie nowoczesnych technologii ICT w celu poprawy i zindywidualizowania komunikacji pomiędzy słuchaczami i wykładowcami, oferowanie krótszych cykli kształcenia na studiach podyplomowych, jasne zasady i metody naboru studentów studiów podyplomowych, a tu w szczególności trafność kryteriów kwalifikacyjnych, rzetelność procedur, rozpoznanie potrzeb słuchaczy w zakresie kształcenia).**

Najczęściej wskazywanym przez respondentów problemem, z jakim zetknęli się podczas swoich studiów podyplomowych, był **zbyt mały udział aspektów praktycznych, z uwzględnieniem liczby zajęć, na których wykładowcami byli praktycy.** Na ten problem wskazywał bowiem co trzeci uczestnik badania ankietowego. Co czwarty uczestnik badania sygnalizował z kolei **mało zróżnicowane sposoby przekazywania wiedzy, głównie wykłady.**

W dalszej kolejności słuchacze studiów podyplomowych skarżyli się na **zbyt duże zróżnicowanie potrzeb edukacyjnych słuchaczy na początku studiów, mało zróżnicowane sposoby dostępu do materiałów dydaktycznych oraz utrudniony kontakt z wykładowcą.**

Z punktu widzenia wpływu na karierę zawodową, większe znaczenie uczestnicy badania przywiązywali do rozwoju **kwalfikacji specjalistycznych (profesjonalnych)**. Odsetek respondentów, którzy wskazywali na ich **bardzo duże znaczenie** wyniósł bowiem blisko 60%. W przypadku **kompetencji kluczowych** odsetek ten był o ok. 7 pkt. procentowych mniejszy. Takie kompetencje jak **przedsiębiorczość, komunikacja interpersonalna, praca w zespole, znajomość języków obcych i technologii ICT**, miały **bardzo duże znaczenie** w karierze zawodowej ok. 52,6% badanych osób. W większej mierze przypisywano temu właśnie typowi kwalifikacji znaczenie **duże**. Odsetek respondentów, którzy zaznaczyli ten wariant odpowiedzi w przypadku **kompetencji kluczowych** wynosił ok. 36%, zaś dla profesjonalnych kształtował się na poziomie ok. 30%.

Największa grupa słuchaczy studiów podyplomowych wśród zalet technik nauczania na odległość, doceniła **możliwość uczenia się w dogodnym dla studenta miejscu i czasie**. Należy przyznać, że jest to obiektywna i niezaprzeczalna zaleta e-learningu. Drugą pod względem ważności zaletą nauczania na odległość, w opinii badanych, było **ułatwienie dostępu do materiałów dydaktycznych**.

Jak wynika z odpowiedzi badanych, najchętniej przyswajają oni wiedzę na dwa, najbardziej popularne wśród nich sposoby. Słuchacze preferują **wykład, w trakcie którego wykładowca wszystko wyjaśnia, pozwala na przedyskutowanie tematu i zadawanie pytań** (jednocześnie nie wymagając czytania i/lub sporządzania notatek) oraz **w trakcie którego odbywają się projekty, symulacje, eksperymenty, gry, odtwarzane są rzeczywiste sytuacje z życia jak również podejmuje się aktywności związane z ruchem**.

W dalszej kolejności znalazły się sposoby przyswajania wiedzy, które dogodne były dla ok. 20% słuchaczy w każdym z wymienionych przypadków. Co piąty słuchacz studiów podyplomowych, uczestniczący w badaniu preferuje **interaktywny kontakt z wykładowcą, przy możliwości dostępu do materiałów dydaktycznych w wersji elektronicznej w każdym momencie** oraz **wykład, podczas którego wykładowca umożliwia zapisywanie informacji lub sporządzanie rysunków, szkiców, tabel lub grafów**.

W najmniejszym stopniu przez słuchaczy studiów podyplomowych preferowany jest **tradycyjny wykład, pozbawiony elementów dyskusji lub jakiegokolwiek innej interakcji wykładowcy ze słuchaczem**.

Największą popularnością wśród słuchaczy cieszą się zatem **wykłady**, choć bezwzględnie powinny mieć charakter **interaktywny** oraz zawierać elementy **aktywizujące**. Słuchacz w trakcie wykładu powinien mieć **możliwość wyrażania swojego zdania, uczestniczenia w dyskusji oraz zadawania pytań**. Jednocześnie istotne jest, by wykładom towarzyszyły **wszelkiego rodzaju projekty, symulacje, eksperymenty, gry decyzyjne, odgrywanie i odtwarzanie rzeczywistych sytuacji z życia, jak również inne działania, w tym aktywizujące ruchowo**.

Na podstawie wyników badania zweryfikowano postawione hipotezy szczegółowe dla grupy słuchaczy studiów podyplomowych. Wyniki weryfikacji hipotez zawarto w tabeli nr 10.

Tabela 10. Problemy badawcze i hipotezy szczegółowe odnoszące się do słuchaczy studiów podyplomowych

PROBLEM BADAWCZY	HIPOTEZA	WERYFIKACJA
Problem 1.: Jakie jest miejsce studiów podyplomowych oraz uczelni wyższych na rynku edukacyjnym dla osób dorosłych?	Hipoteza H1: Studia podyplomowe oraz uczelnie wyższe stanowią istotne ogniwo systemu kształcenia przez całe życie w Polsce.	POZYTYWNA
Problem 2.: Z jakich źródeł korzystają kandydaci na studia podyplomowe poszukujący informacji o ofercie edukacyjnej uczelni wyższych?	Hipoteza H2: Osoby poszukujące informacji o ofercie studiów podyplomowych korzystają głównie ze źródeł internetowych, rezygnując ze źródeł tradycyjnych.	POZYTYWNA
Problem 3.: Jakie są główne oczekiwania słuchaczy studiów podyplomowych wobec oferty edukacyjnej uczelni wyższych w zakresie studiów podyplomowych?	Hipoteza H3: Słuchacze studiów podyplomowych ze strony uczelni wyższych oczekują głównie możliwości zdobycia aktualnej wiedzy, przy czym oferta powinna być dopasowana do indywidualnych potrzeb słuchacza, a proces kształcenia opierać się na wykorzystaniu technologii informatycznych.	POZYTYWNA

PROBLEM BADAWCZY	HIPOTEZA	WERYFIKACJA
<p>Problem 4.: Jakie czynniki skłaniają osoby dorosłe do podejmowania nauki na studiach podyplomowych oferowanych przez uczelnie wyższe?</p>	<p>Hipoteza H4: Osoby dorosłe podejmujące naukę na studiach podyplomowych kierują się zwykle prestiżem dyplomu ukończenia studiów oraz chęcią zdobycia wiedzy w konkretnej dziedzinie.</p>	POZYTYWNA
<p>Problem 5.: Jak słuchacze studiów podyplomowych oceniają przydatność studiów w ich pracy zawodowej?</p>	<p>Hipoteza H5: Słuchacze studiów podyplomowych oceniają wysoko przydatność studiów podyplomowych dla ich kariery zawodowej.</p>	POZYTYWNA
<p>Problem 6.: Które obszary organizacji i zarządzania studiami podyplomowymi oceniane są pozytywnie, a które wykazują deficyty i wymagają poprawienia?</p>	<p>Hipoteza H6: Uczelnie wyższe w prawidłowy sposób organizują i zarządzają tradycyjnymi procesami związanymi z przebiegiem procesu kształcenia w zakresie studiów podyplomowych, deficytów należy oczekiwać w przypadku procesów wymagających podnoszenia elastyczności oferty, a tu w szczególności indywidualizacji oferty dla potrzeb słuchaczy jak również wykorzystania technologii informatycznych.</p>	POZYTYWNA
<p>Problem 7.: Z jakimi trudnościami zetknęli się słuchacze studiów podyplomowych podczas studiowania?</p>	<p>Hipoteza H7: Główne trudności, z jakimi mają do czynienia słuchacze studiów podyplomowych, dotyczą głównie braku indywidualnego podejścia do studentów oraz niedopasowania treści oraz form kształcenia do jego oczekiwań.</p>	<p>CZĘŚCIOWO POZYTYWNA (słuchacze studiów podyplomowych wskazywali głównie na niedostatki w kontakcie z praktykami i wiedzą praktyczną, jak również na zbyt konserwatywne metody nauczania)</p>
<p>Problem 8.: Jaka jest świadomość słuchaczy studiów podyplomowych odnośnie konieczności podnoszenia ich kluczowych kompetencji?</p>	<p>Hipoteza H8: Słuchacze studiów podyplomowych zbyt małe znaczenie przypisują rozwojowi kompetencji kluczowych dla swojej kariery zawodowej.</p>	NEGATYWNA

PROBLEM BADAWCZY	HIPOTEZA	WERYFIKACJA
Problem 9.: Jakie znaczenie w opinii słuchaczy studiów podyplomowych mają techniki nauczania na odległość?	Hipoteza H9: Słuchacze studiów podyplomowych w zastosowaniu technik nauczania na odległość dostrzegają szansę na poprawę skuteczności procesu kształcenia jak również zwiększenie stopnia indywidualizacji oferty edukacyjnej.	POZYTYWNA

Źródło: opracowanie własne

W związku z pozytywną weryfikacją większości hipotez szczegółowych należy również pozytywnie zweryfikować hipotezę główną dla grupy słuchaczy studiów podyplomowych, stwierdzając, że **dostrzegają oni znaczenie studiów podyplomowych oferowanych przez uczelnie wyższe dla procesu kształcenia przez całe życie. Oczekują oni jednakże większej elastyczności w dopasowaniu oferty do ich indywidualnych potrzeb, jak również oczekują większego zaangażowania uczelni w wykorzystywanie najnowszych technologii informatycznych w procesie kształcenia.**

Wyniki badania ankietowego, odnoszące się do opinii słuchaczy studiów podyplomowych na temat oferty edukacyjnej uczelni wyższych uprawniają również do weryfikacji w części hipotezy głównej dla całego procesu badawczego. Wskazują one bowiem na niedostatki w ofercie edukacyjnej uczelni wyższych w zakresie studiów podyplomowych, odnoszące się do niskiej elastyczności w zakresie reagowania na potrzeby rynku pracy, braku zindywidualizowanego podejścia do słuchaczy, jak również wciąż niewystarczającego wykorzystania technologii informatycznych.

Podsumowanie i rekomendacje

Badania przeprowadzone w grupie słuchaczy studiów podyplomowych dostarczyły istotnych informacji odnoszących się do postrzegania przez nich oferty edukacyjnej uczelni wyższych w zakresie kształcenia przez całe życie. Badania potwierdziły, że **szkoły wyższe są niezwykle istotnym**, choć nie jedynym podmiotem rynku edukacyjnego dla osób dorosłych, natomiast studia podyplomowe stanowią ważny element oferty edukacyjnej.

Zdecydowana większość osób uczestniczących w badaniu wyraźnie potwierdziła i doceniła przydatność zawodową studiów podyplomowych, a ofertę uczelni wyższych wyróżniono spośród oferty innych instytucji szkoleniowych. Przy wyborze tej formy kształcenia osoby dorosłe kierują się przede wszystkim prestiżem uczelni, jak również oczekują, że w trakcie studiów zdobędą wiedzę, niezbędną w konkretnej dziedzinie.

W trakcie badania słuchacze studiów podyplomowych wskazywali na obszary, które wymagają poprawienia, jak również artykułowali swoje oczekiwania wobec oferty studiów podyplomowych. Zostały one przedstawione syntetycznie w tabeli nr 11.

Tabela 11. Najważniejsze obszary problemowe oraz oczekiwania słuchaczy studiów podyplomowych

OBSZARY PROBLEMOWE	OCZEKIWANIA SŁUCHACZY
<i>Brak standaryzacji opisu efektów kształcenia, która ułatwiłaby porównywanie różnych ofert studiów podyplomowych</i>	<i>Możliwość uzyskania świadectwa/ certyfikatu potwierdzającego posiadane kompetencje</i>
<i>Niewystarczające wykorzystanie technologii informatycznych w administracji studiami podyplomowymi</i>	<i>Uwzględnianie aspektów praktycznych</i>
<i>Niskie wykorzystanie nowoczesnych technologii ICT w celu poprawy i zindywidualizowania komunikacji pomiędzy słuchaczami studiów i wykładowcami</i>	<i>Dbłość o poziom nauczania</i>
<i>Problemy związane z niejednorodnością grup pod kątem indywidualnych potrzeb kształcenia</i>	<i>Dostęp on- line do materiałów dydaktycznych</i>
<i>Brak w ofercie studiów podyplomowych krótszych cykli kształcenia</i>	<i>Możliwość elastycznego dostosowania programu studiów do indywidualnych potrzeb słuchacza</i>

OBSZARY PROBLEMOWE	OCZEKIWANIA SŁUCHACZY
<i>Niewystarczająco jasne zasady i metody naboru studentów, w szczególności w kwestii trafności kryteriów kwalifikacyjnych, rzetelności procedur oraz rozpoznania potrzeb słuchaczy w zakresie kształcenia</i>	<i>Możliwość uzyskania poradnictwa edukacyjnego oraz zawodowego</i>
<i>Zbyt mały udział aspektów praktycznych z uwzględnieniem liczby zajęć, na których wykładowcami byli praktycy</i>	<i>Nowoczesne metody dydaktyczne uwzględniające specyfikę kształcenia osób dorosłych</i>
<i>Mało zróżnicowane sposoby przekazywania wiedzy</i>	<i>Możliwość uznawania niektórych kompetencji uczestnika studiów wymaganych do uzyskania dyplomu a zdobytych poza uczelnią</i>
<i>Zbyt duże zróżnicowanie potrzeb edukacyjnych słuchaczy na początku studiów</i>	<i>Diagnozowanie potrzeb rozwojowych uczestników studiów podyplomowych i osiągniętych efektów kształcenia</i>
<i>Utrudniony kontakt z wykładowcą</i>	<i>Podział zakresu kształcenia na mniejsze części, które można opanować w różnym czasie i w różnych systemach</i>
	<i>Wykorzystanie technologii mobilnych w kształceniu.</i>
	<i>Studia w trybie e- learningu</i>

Źródło: opracowanie własne

Słuchacze studiów podyplomowych wskazywali również na znaczenie kompetencji kluczowych dla ich kariery zawodowej. W badaniu potwierdzili, że są to kompetencje istotne dla ich aktywności i rozwoju osobistego. Rozwijanie takich kompetencji jak przedsiębiorczość, komunikacja interpersonalna, praca w zespole, znajomość języków obcych oraz znajomość technologii ICT są takim samym priorytetem dla osób dorosłych jak rozwijanie kompetencji profesjonalnych (branżowych, specjalistycznych).

Podobną tendencję można było zauważyć w odniesieniu do wykorzystania technik nauczania na odległość w procesie kształcenia. Słuchacze studiów podyplomowych wskazywali przede wszystkim na korzyści płynące z ich zastosowania w indywidualnym nauczaniu, podkreślając takie zalety jak: możliwość uczenia się w dogodnym dla studenta miejscu i czasie, łatwiejszy dostęp do materiałów dydaktycznych, czy motywację do nauki.

Mając na uwadze wyniki badań ankietowych, w szczególności najważniejsze oczekiwania słuchaczy studiów podyplomowych, jak również wytyczne odnoszące się do podstaw funkcjonowania Europejskiego obszaru LLL, należy stwierdzić, że **w najbliższych latach oferta edukacyjna uczelni wyższych będzie musiała w większym stopniu koncentrować się na podmiocie kształcenia, czyli dorosłej osobie uczącej się.**

Tabela 12. Najważniejsze kierunki zmian oferty studiów podyplomowych

Kierunki zmian	Potencjalny wpływ	
	Usprawnienie procesu kształcenia	Indywidualizacja oferty dla słuchacza
Lepsze rozpoznanie oczekiwań słuchacza na początku studiów	√	√
Uznawanie i potwierdzanie kompetencji zdobytych we wcześniejszych etapach edukacji, nie tylko o charakterze formalnym	√	√
Zastosowanie technik w większym stopniu aktywizujących słuchaczy	√	
Wykorzystanie technik nauczania na odległość	√	√
Dostęp on- line do materiałów dydaktycznych	√	
Możliwość elastycznego dostosowania programu studiów do indywidualnych potrzeb słuchacza		√
Możliwość uzyskania poradnictwa edukacyjnego oraz zawodowego		√
Diagnozowanie potrzeb rozwojowych uczestników studiów podyplomowych i osiągniętych efektów kształcenia		√
Podział zakresu kształcenia na mniejsze części, które można opanować w różnym czasie i w różnych systemach	√	√
Wykorzystanie technologii mobilnych w kształceniu	√	
Studia w trybie e- learningu	√	

Źródło: opracowanie własne

Studia podyplomowe wciąż wygrywają konkurencję z innymi formami kształcenia, przede wszystkim ze względu na ich prestiż, ale ich formuła z pewnością będzie wymagała reorientacji. Najbardziej prawdopodobne kierunki tej przemiany będą dotyczyły skracania procesu kształcenia oraz większej indywidualizacji konkretnego produktu pod kątem oczekiwań słuchaczy. W tabeli nr 12 zestawiono przewidywane trendy związane z ofertą edukacyjną uczelni wyższych w zakresie studiów podyplomowych w przyszłości z ich potencjalnym wpływem na przyspieszenie procesu kształcenia oraz większą elastyczność/zindywidualizowane podejście dla konkretnego słuchacza.

Spis tabel

Tabela 1. Oczekiwane kompetencje kadry kierowniczej	10
Tabela 2. Oczekiwane kompetencje pracowników	11
Tabela 3. Problemy badawcze i hipotezy szczegółowe odnoszące się do słuchaczy studiów podyplomowych	17
Tabela 4. Ranking czynników determinujących wybór studiów podyplomowych	31
Tabela 5. Ranking źródeł wiedzy na temat oferty studiów podyplomowych	34
Tabela 6. Negatywne doświadczenia studentów wg odsetka wskazań	42
Tabela 7. Ranking innych niż studia podyplomowe form kształcenia na uczelniach wyższych, w których respondenci uczestniczyli w ostatnich 3 latach	50
Tabela 8. Ranking preferowanych przez słuchaczy form nauczania	59
Tabela 9. Opinie na temat nauczania na odległość	62
Tabela 10. Problemy badawcze i hipotezy szczegółowe odnoszące się do słuchaczy studiów podyplomowych	69
Tabela 11. Najważniejsze obszary problemowe oraz oczekiwania słuchaczy studiów podyplomowych	72
Tabela 12. Najważniejsze kierunki zmian oferty studiów podyplomowych	74

Spis wykresów

Wykres 1. Struktura badanych według płci.....	21
Wykres 2. Struktura badanych według wieku.....	22
Wykres 3. Struktura badanych według kierunku ukończonych studiów wyższych	23
Wykres 4. Struktura badanych według statusu na rynku pracy.....	24
Wykres 5. Struktura badanych według zajmowanego stanowiska.....	25
Wykres 6. Ocena przydatności studiów podyplomowych dla pracy zawodowej	27
Wykres 7. Czynniki determinujące wybór studiów podyplomowych (wg odsetka respondentów).....	28
Wykres 8. Źródła pozyskiwania wiedzy na temat oferty studiów podyplomowych (wg odsetka respondentów).....	33
Wykres 9. Ocena organizacji i zarządzania studiami podyplomowymi przez słuchaczy.....	37
Wykres 10. Negatywne doświadczenia słuchaczy podczas studiowania (wg odsetka respondentów).....	41
Wykres 11. Znaczenie charakterystyk studiów podyplomowych dla słuchaczy	45
Wykres 12. Uczestnictwo respondentów w innych niż studia podyplomowe formach edukacji, oferowanych przez uczelnie wyższe w ciągu ostatnich trzech lat (wg odsetka respondentów).....	49
Wykres 13. Uczestnictwo respondentów w formach kształcenia poza uczelniami wyższymi	51
Wykres 14. Ocena jakości kształcenia podmiotów rynku edukacji ustawicznej.....	53
Wykres 15. Znaczenie poszczególnych kompetencji w karierze zawodowej respondentów ..	55
Wykres 16. Preferowane sposoby nauczania (wg odsetka respondentów)	58
Wykres 17. Opinie na temat nauczania na odległość (wg odsetka respondentów).....	61

Załącznik nr 1 Kwestionariusz ankietowy

Kwestionariusz ankiety

Szanowni Państwo,

Zwracamy się z uprzejmą prośbą o wzięcie udziału w badaniu, na potrzeby projektu UE: „Knowledge@Work – zintegrowany model kształcenia przez całe życie na uczelniach wyższych”, realizowanego przez Zachodniopomorską Szkołę Biznesu w Szczecinie. Ideą projektu jest stworzenie rozwiązań dotyczących studiów podyplomowych (procedur, standardów działania, narzędzi IT, itp.), sprzyjających kształtowaniu przez uczelnie oferty tych studiów zgodnie z wymogami uczenia się przez całe życie (lifelong learning – LLL).

Celem niniejszego badania jest uzyskanie informacji na temat Państwa doświadczeń i oczekiwań dotyczących studiów podyplomowych (SP). Ankieta służy celom badawczym i ma poufny charakter.

Dziękujemy za udział w badaniu

-
1. Jak ocenia Pan/i przydatność odbytych (realizowanych) studiów podyplomowych w swojej pracy zawodowej?
A. bardzo wysoka B. wysoka C. przeciętna D. niska E. bardzo niska
 2. Które z poniższych czynników miały wpływ na dokonany przez Pana/Panią wybór studiów podyplomowych? (proszę wybrać max. 5 odpowiedzi):
 - A) prestiż uczelni
 - B) większy prestiż świadectwa ukończenia studiów podyplomowych niż świadectwa ukończenia szkolenia
 - C) potrzeba uzyskania uprawnień w danej dziedzinie
 - D) gwarancja wykwalifikowanej kadry wykładowców
 - E) chęć zdobycia wiedzy w wybranej przez siebie dziedzinie
 - F) chęć zdobycia umiejętności w wybranej przez siebie dziedzinie
 - G) możliwość kontakt z ludźmi z określonego środowiska zawodowego
 - H) warunki cenowe
 - I) gwarancja praktyczności kształcenia

- J) znaczna liczba godzin szkoleniowych
- K) nowoczesne metody kształcenia i obsługi studiów (w tym wykorzystujące technologie ICT)
- L) zapotrzebowanie na określone kwalifikacje na rynku pracy
- M) program studiów (zakres tematyczny, aktualność itp.)
- N) związek programu kształcenia z praktyką/ duży udział praktycznych aspektów w programie kształcenia
- O) gwarancja dopasowania kształcenia do indywidualnych potrzeb uczestnika
- P) oddelegowanie przez pracodawcę
- Q) inne – jakie?

3. Proszę wskazać, skąd pozyskał/a Pan/i informację na temat wybranych studiów podyplomowych:

- A) ogłoszenia w prasie
- B) ogłoszenia w mediach (radio, telewizja)
- C) Internet – strony www uczelni
- D) Internet – portale społecznościowe
- E) Internet – portale edukacyjne
- F) reklama miejska
- G) rekomendacje innych słuchaczy SP
- H) inne - jakie?

4. Jak ocenia Pan/Pani organizację i zarządzanie studiami podyplomowymi, w obszarach wskazanych w tabeli poniżej?

(Oceny odpowiednio: 1- najniższa, 2- niska, 3 – średnia, 4 – wysoka, 5- najwyższa)

Lp.	wyszczególnienie	1	2	3	4	5
A.	dostęp słuchaczy do informacji nt. programu kształcenia, rozkładu zajęć, itp.					
B.	wykorzystanie technologii informatycznych w administracji SP (np. elektroniczna rekrutacja, bieżąca informacja i obsługa studentów w trakcie SP)					
C.	jasne zasady i metody naboru studentów SP (trafność kryteriów kwalifikacyjnych, rzetelność procedur, rozpoznanie potrzeb słuchaczy w zakresie kształcenia)					
D.	standaryzowanie opisu efektów kształcenia, ułatwiające porównywanie ofert SP					
E.	procedury oceny osiągnięć słuchaczy pod kątem efektów kształcenia					
F.	czytelne zasady, kryteria i źródła doboru wykładowców SP (uwzględniające m.in. kompetencje wykładowców, proporcje pomiędzy kadrą akademicką i praktykami itp)					
G.	oferowanie krótszych cykli kształcenia na studiach podyplomowych					

H.	wykorzystanie nowoczesnych technologii ICT w celu poprawy i zindywidualizowania komunikacji pomiędzy słuchaczami SP i wykładowcami (konsultacje, czaty, itp.)					
I.	względnie jednorodne - pod kątem potrzeb kształcenia - grupy słuchaczy					
J.	inne – jakie?.....					

5. Z którymi z poniższych trudności zetknął/zetknęła się Pan/i podczas studiowania? (można wybrać dowolną liczbę odpowiedzi)

- A) zbyt przeładowany program studiów
- B) niskie kompetencje wykładowców
- C) mało zróżnicowane sposoby przekazywania wiedzy (głównie wykłady)
- D) mało zróżnicowane sposoby dostępu do materiałów dydaktycznych
- E) utrudniony kontakt z wykładowcą
- F) mały udział aspektów praktycznych (w tym – zajęć z praktykami)
- G) zbyt duże zróżnicowanie potrzeb edukacyjnych słuchaczy na początku studiów
- H) metody zajęć nie uwzględniające specyfiki uczenia się osób dorosłych
- I) organizacja zajęć nie uwzględniająca możliwości i potrzeb osób pracujących
- J) inne – jakie?.....
- K) żadne z powyższych

6. Proszę wskazać, jakie znaczenie dla Pana/Pani mają następujące aspekty studiów podyplomowych:

(odpowiednio: 1- bardzo małe, 2- małe, 3 – średnie, 4 –duże, 5 - bardzo duże znaczenie)

Lp.	Wyszczególnienie	1	2	3	4	5
6.	adekwatność tematyki oferowanych studiów podyplomowych do potrzeb rynku pracy					
7.	uwzględnianie aspektów praktycznych, m.in. poprzez prowadzenie zajęć na studiach podyplomowych przez wykładowców spoza środowiska akademickiego (praktyków biznesu)					
8.	aktywizujące metody kształcenia (w tym, dzięki dostępowi do bezprzewodowego Internetu)					
9.	nowoczesne metody dydaktyczne, uwzględniające specyfikę kształcenia osób dorosłych					
10.	włączanie partnerów społecznych do monitorowania oferty kształcenia					

11.	możliwość elastycznego dostosowania programu studiów do indywidualnych potrzeb słuchacza					
12.	możliwość studiowania w trybie e-learning					
13.	kształcenie wykorzystujące technologie mobilne (m-learning)					
14.	podział zakresu kształcenia na mniejsze części, które można opanować w różnym czasie i w różnych systemach (w tym, opartych na technologiach IT)					
15.	możliwość uzyskania poradnictwa edukacyjnego i zawodowego					
16.	diagnozowanie potrzeb rozwojowych uczestników studiów podyplomowych i osiągniętych efektów kształcenia					
17.	możliwość uznawania niektórych kompetencji uczestnika SP wymaganych do uzyskania dyplomu, a zdobytych poza uczelnią					
18.	dbałość o poziom nauczania, wysokie wymagania stawiane wykładowcom i uczestnikom studiów					
19.	dostęp on-line do materiałów dydaktycznych					
20.	multimedialne metody szkoleniowe (learning by doing)					
21.	możliwość uzyskania świadectwa/certyfikatu potwierdzającego posiadane kompetencje					
22.	inne – jakie?.....					

7. Z jakich innych niż SP form edukacji oferowanych przez uczelnie wyższe korzystał/a Pan/i w ostatnich trzech latach?

- A) studia I lub II stopnia
- B) studia doktoranckie
- C) szkolenia zakończone certyfikatem
- D) krótkie kursy
- E) konsulting
- F) szkolenia zamówione przez mojego pracodawcę
- G) inne – jakie?.....
- H) nie korzystałem z oferty edukacyjnej uczelni wyższych

8. Czy w ostatnich trzech latach korzystał/a Pan/i również z ofert kształcenia świadczonych przez podmioty inne niż uczelnie wyższe (np. firmy i instytucje szkoleniowe, centra kształcenia ustawicznego itp.)?

A. tak B. nie

9. Jak, w oparciu o swoje dotychczasowe doświadczenia i obserwacje, ocenia Pan/i poszczególne podmioty rynku usług edukacji ustawicznej pod kątem jakości oferowanych usług (różnorodność oferty, przydatność w karierze zawodowej, sposób świadczenia usług, dostępność cenowa itp.)?

(Oceny odpowiednio: 5-najwyższa, 4 –wysoka, 3 – średnia, 2- niska, 1- najniższa)

Lp.	Podmioty rynku usług	1	2	3	4	5	Nie mam zdania
A)	publiczne szkoły wyższe						
B)	prywatne szkoły wyższe						
C)	prywatne firmy i instytucje szkoleniowe						
D)	publiczne instytucje kształcenia ustawicznego (centra kształcenia ustawicznego, ośrodki doskonalenia zawodowego, itp.)						
E)	oświatowe placówki dla dorosłych (szkoły dla dorosłych)						

10. Jakie znaczenie, z punktu widzenia wpływu na Pana/i karierę zawodową, odgrywa rozwój określonych typów kompetencji wymienionych w tabeli poniżej?

(odpowiednio: 1- bardzo małe, 2- małe, 3 – średnie, 4 –duże, 5-bardzo duże znaczenie)

Lp.	Kompetencje	1	2	3	4	5
A)	Kompetencje profesjonalne, branżowe (specjalistyczne)					
B)	Kompetencje kluczowe, istotne dla aktywności i rozwoju osobistego (typu: przedsiębiorczość, komunikacja interpersonalna, praca w zespole, znajomość j. obcych i ICT)					

11. Ucząc się czegoś, jaki sposób Pan/Pani uznałaby/uznałaby za najbardziej dogodny dla siebie?
(można wybrać więcej niż jedną odpowiedź)

- A) gdy wykładowca daje coś do czytania na papierze lub tablicy, pokazuje książki, ilustracje, wykresy, mapy, szkice lub przedmioty, nie każąc przy tym niczego mówić, pisać, ani o niczym dyskutować
- B) gdy wykładowca wyjaśnia wszystko, mówiąc lub wygłaszając wykład, pozwala przedyskutować temat i zadawać pytania, nie wymagając jednocześnie czytania i/lub sporządzania notatek
- C) gdy wykładowca umożliwia zapisywanie informacji lub sporządzanie rysunków, szkiców, tabel lub grafów, pisanie na klawiaturze lub wykonywanie inne czynności, które angażują rękę
- D) gdy wykładowca pozwala robić projekty, symulacje, eksperymenty, grać w gry, odgrywać role, odtwarzać rzeczywiste sytuacje z życia, dokonywać odkryć lub też angażować się w inne działania związane z ruchem
- E) gdy umożliwiony jest interaktywny kontakt z wykładowcą, a materiały dydaktyczne dostępne są w wersji elektronicznej, tak że mam do nich dostęp w każdym momencie
- F) każdy z tych sposobów jest dla mnie dogodny

12. Pana/i zdaniem, techniki nauczania na odległość (np. e- learning)?
(max. 3 odp.)

- A) znacznie przyspieszają uczenie się
- B) ułatwiają dostęp do materiałów dydaktycznych
- C) pozwalają na lepszy kontakt z wykładowcą
- D) pozwalają na uczenie się w dogodnym dla studenta miejscu i czasie
- E) motywują do nauki
- F) zniechęcają do pogłębiania wiedzy
- G) przedłużają proces nauczania
- H) mają znikomy wpływ na przebieg nauki
- I) inne – jakie?.....
- J) nie mam zdania

Metryczka:

1. Płeć: K M
2. Wiek:
 - A. do 25 lat B. 26-35 C. 36-45 D. 46-50 E. powyżej 50 lat
3. Miejscowość:
4. Województwo:
5. Nazwa uczelni
6. Nazwa realizowanych studiów podyplomowych:.....
7. Profil ukończonych studiów wyższych:
 - A. techniczne B. humanistyczne C. ekonomiczne D. medyczne
 - E. inne – jakie?.....
8. Status na rynku pracy:
 - A) pracodawca i pracujący na własny rachunek
 - B) zatrudniony na podstawie stosunku pracy
 - C) pracujący w oparciu o umowy cywilnoprawne, agencyjne, itp.
 - D) bezrobotny
 - E) inny – jaki?.....
9. Rodzaj wykonywanej pracy (stanowisko):
 - A) zarządzający własną firmą
 - B) szeregowy pracownik
 - C) specjalista
 - D) menedżer niższego i średniego szczebla
 - E) menedżer wyższego szczebla
 - F) inny – jaki?.....

Dziękujemy!